

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри, д.е.н., доцент

_____ **Ірина ТОПАЛОВА**

«___» _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
освітньої програми «Облік і оподаткування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ ТА АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ У ТОВ «ПЕРЕМОГА» ТУЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент

Андрій НАЙДА

Рецензент: к.е.н.

Аркадій ТОПОВ

Виконала здобувачка першого рівня вищої
освіти денної форми навчання
освітньо-професійної програми «Облік і
оподаткування» спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Дар'я ФІРСА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших авторів
має посилання на відповідне джерело.*

_____ **Дар'я ФІРСА**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І АНАЛІЗУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ	7
1.1. Сутність податків та податкового навантаження	7
1.2. Науково-теоретичні основи обліку розрахунків за податками.....	11
1.3. Науково-методичні основи аналізу податкового навантаження	19
РОЗДІЛ 2. СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ ТА АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ У ТОВ «ПЕРЕМОГА» ТУЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	27
2.1. Аналіз господарської діяльності господарства	27
2.2. Первинний та зведений облік розрахунків за податками	35
2.3. Аналіз рівня податкового навантаження на господарство	43
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ У ТОВ «ПЕРЕМОГА».....	51
3.1. Удосконалення обліку розрахунків за податками	51
3.2. Напрями зниження податкового навантаження	60
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасних економічних перетворень в Україні, посилення значення податкових надходжень у формуванні державних фінансів та динамічних змін податкового законодавства зростає роль належної організації бухгалтерського обліку, аудиту податкових розрахунків і оцінки рівня податкового навантаження суб'єктів господарювання. Податкова система виступає важливим механізмом реалізації державної економічної політики, а податки є не лише основним джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, але й вагомим фактором впливу на фінансовий стан підприємств, результати їх діяльності, ліквідність та конкурентні позиції на ринку.

Для підприємств аграрного сектору питання обліку, контролю та аудиту податкових зобов'язань мають особливе значення через специфічні умови функціонування галузі. Сільськогосподарське виробництво характеризується сезонністю виробничих процесів, значною залежністю від природно-кліматичних факторів, тривалим операційним циклом та підвищеним рівнем ризику. Крім того, на організацію податкового обліку суттєво впливають особливості оподаткування аграрних товаровиробників, зокрема застосування спрощеної системи оподаткування та спеціальних механізмів державної підтримки.

У цих умовах вагоме місце посідає єдиний податок четвертої групи, який є основним податковим платежем для більшості сільськогосподарських підприємств та безпосередньо визначає рівень їх податкового навантаження. Ефективна організація обліку податкових розрахунків, належний аудит податкових операцій і систематичний аналіз податкового навантаження сприяють забезпеченню фінансової стабільності господарств, підвищенню ефективності використання ресурсів, мінімізації податкових ризиків та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо подальшого розвитку аграрного виробництва.

Проблеми методології, науково-теоретичного та практичного обґрунтування питань, пов'язаних з обліком податків та аналізом податкового навантаження знайшли відображення у працях багатьох вчених: Н.В. Антоненка, О.М. Бірмана, , Ф.Ф. Бутинця, В.О. Гавриленка, С.Л. Давиденка, В.М. Івахненко, В.В. Концева, Н.М. Левченка, А. Маршала, С. Міля, Н. І. Редіна, В.А. Савчука, Дж. А. Сміта, С. Фішера, Й. Шумпетера та ін.

Проте питання обліку податків та аналізу податкового навантаження у сільськогосподарських підприємствах залишаються актуальними.

Отже, необхідність забезпечення достовірного, своєчасного та повного відображення податкових зобов'язань у системі бухгалтерського обліку та обґрунтованого аналізу податкового навантаження з метою прийняття управлінських рішень обумовили вибір теми, мету та визначили цільову спрямованість кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу написано відповідно до затвердженого плану науково-дослідних робіт кафедри обліку і оподаткування «Перспективи розвитку обліку, контролю і оподаткування в умовах трансформації економічних процесів» (номер державної реєстрації 0121U110384).

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку податків та напрямів зниження податкового навантаження у сільськогосподарському підприємстві.

Реалізація вищезазначеної мети зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- дослідити сутність економічної категорії «податки» та «податкове навантаження»;
- проаналізувати наукові основи обліку податків;
- дослідити методичні основи аналізу податкового навантаження;
- проаналізувати природно-економічну характеристику господарства;
- розглянути організацію первинного, аналітичного та синтетичного обліку податків;

- провести аналіз податків та податкового навантаження;
- розробити пропозиції з удосконалення обліку податків та напрямів зниження податкового навантаження;

Об'єктом дослідження є процес обліку податків та аналіз податкового навантаження.

Предметом дослідження є сукупність науково-теоретичних та практичних аспектів з обліку податків та аналізу податкового навантаження.

Інформаційною базою при написанні кваліфікаційної роботи є законодавчі та інші нормативно-правові акти України щодо регулювання обліку податків, матеріали науково-практичних конференцій, періодичних видань, монографій та навчальних посібників щодо особливостей та методології бухгалтерського обліку, аудиту податків та аналізу податкового навантаження, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності досліджуваного підприємства.

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися такі методи дослідження: структурно-логічний аналіз (при побудові логіки та структури кваліфікаційної роботи); метод економічного аналізу (при оцінці динаміки та структури податків); різноманітні прийоми статистичних методів, зокрема порівняння при зіставленні фактичних даних за відповідні періоди; методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку податків та напрямів зниження податкового навантаження у сільськогосподарському підприємстві.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні пропозицій з удосконалення обліку податків та зниження податкового навантаження у сільськогосподарському підприємстві.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Прийнято участь в Науково-практичному форумі «Сталий розвиток економіки та агробізнесу: погляд молодих дослідників» в Одеському державному аграрному

університеті на тему «ESG-фінансування як інструмент підтримки сталого розвитку аграрного сектору».

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 1 тезу доповіді. Загальний обсяг публікацій – 0,15 ум. друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи представлений на 86 сторінках комп'ютерного тексту. Кваліфікаційна робота містить 21 таблицю, 5 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел налічує 88 найменувань, представлених на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І АНАЛІЗУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

1.1. Сутність податків та податкового навантаження

Податки є однією з найважливіших економічних категорій, що виникли разом із розвитком державності та суспільного поділу праці. Вони виступають основним джерелом формування доходів державного бюджету та забезпечують фінансування суспільних потреб, виконання державою соціальних, економічних, оборонних і управлінських функцій. У сучасних умовах податки є не лише інструментом мобілізації фінансових ресурсів, але й важливим механізмом державного регулювання економіки, стимулювання або стримування окремих видів діяльності, перерозподілу доходів та забезпечення соціальної справедливості.

Економічна сутність податків полягає у примусовому, безповоротному та безеквівалентному вилученні державою частини доходів юридичних і фізичних осіб для фінансування суспільних потреб. Відповідно до Податкового кодексу України, податок – це обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до законодавства. На відміну від інших платежів, податки не передбачають прямого зустрічного надання послуг державою конкретному платнику.

Питання сутності податків та податкового навантаження є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теорії оподаткування зробили А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Кейнс, А. Лаффер та інші економісти, які розглядали податки як важливий інструмент державного впливу на економічний розвиток. Серед українських учених питанням функціонування податкової системи та оцінювання податкового навантаження приділяли увагу І. Волохова, О. Дубовик, З. Живко, С. Родченко, Л. Матвійчук, Л. Олійник та інші.

Так, у дослідженні З. Живко та С. Родченко податкове навантаження розглядається як комплексний показник, що характеризує рівень впливу податкової системи на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання та економіку держави загалом. Автори акцентують увагу на необхідності використання кількісних і якісних підходів до оцінювання податкового навантаження та визначають основні методи його вимірювання [18].

Науковці Л. Матвійчук та Л. Олійник досліджують методичні аспекти визначення податкового навантаження підприємств в умовах воєнного стану та обґрунтовують необхідність врахування не лише фактично сплачених податків, а й рівня податкової дисципліни та заборгованості перед бюджетом [36].

У праці Самарічева Д. О., присвяченій дослідженню податкового навантаження як показника ефективності податкової системи України, доведено, що рівень податкового навантаження безпосередньо впливає на економічну активність підприємств, інвестиційний клімат та конкурентоспроможність національної економіки. Автори наголошують на необхідності оптимізації структури податкових надходжень і забезпечення балансу між фіскальними інтересами держави та інтересами платників податків [62].

Податки виконують низку важливих функцій, серед яких основними є фіскальна, регулююча, розподільча та контрольна. Фіскальна функція забезпечує формування фінансових ресурсів держави. Регулююча функція проявляється у впливі податків на економічні процеси, інвестиційну активність, споживання та розвиток окремих галузей економіки. Розподільча функція сприяє перерозподілу національного доходу між різними соціальними групами населення та секторами економіки. Контрольна функція полягає у забезпеченні контролю за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання та формуванням доходів населення.

Важливим елементом податкової системи є податкове навантаження, яке характеризує рівень впливу податків на економічну діяльність платників податків. Податкове навантаження відображає частку доходів або прибутку, що вилучається державою у вигляді податкових платежів. У макроекономічному аспекті податкове навантаження визначається як співвідношення суми податкових надходжень до валового внутрішнього продукту країни. На рівні підприємства податкове навантаження характеризується відношенням суми сплачених податків до обсягу доходу, прибутку, витрат або інших фінансових показників діяльності.

На думку Д. Самарічева, податкове навантаження є важливим індикатором ефективності податкової політики держави та відображає ступінь впливу податків на розвиток окремих секторів економіки, зокрема аграрного сектору. Автор підкреслює, що в умовах воєнного стану та економічної нестабільності особливого значення набуває адаптація податкової політики до сучасних викликів та підтримка суб'єктів господарювання через механізми податкового стимулювання [63].

Із погляду ефективності автори також мають відмінності у визначенні: одні вчені-економісти акцентують увагу на ефективності рівня втручання держави, інші – на ефективності податкової політики, а інші зазначають, що податкове навантаження – це показник ефективності бюджетно-податкової політики, з чим ми погодитись не можемо, оскільки навіть при високому податковому навантаженні, наприклад в країнах Європи, рівень ефективності буде високим, тоді як в Україні ситуація протилежна і такий стан пояснюється різним соціально-економічним розвитком країни. Тому єдиний критерій ефективності вивести ми не можемо, оскільки для кожної країни він буде різним, з цього можна зробити висновок, що податкове навантаження не може бути показником ефективності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення поняття «податкове навантаження»

Автор	Визначення
А. Сміт [67]	Розглядав податкове навантаження в аспекті взаємозв'язків між рівнем податкового тягара та бюджетними доходами.
В.Г. Баранова, О.Є. Дубовик [3]	Податкове навантаження – це узагальнюючий показник, що характеризує частину прибутку фізичних та юридичних осіб, яка перерозподіляється через державний бюджет.
В.О. Білостоцька [5]	Податкове навантаження-частка створеного продукту, що вилучається на користь держави, шляхом оподаткування.
О.В. Годованець, Т.Я. Маршалок [16]	Податкове навантаження – фінансове поняття, яке характеризує у відносній формі ту частину вартості виробленого суспільного продукту, що розподіляється і перерозподіляється в дохід держави опосередковано через механізми оподаткування. Він оцінює податкове навантаження з 2 позицій: 1) як форму монопольної ціни сукупних суспільних благ; 2) як розрахунковий показник кількісного виміру цінкових параметрів оцінки послуг, наданих державою
П.Ю. Буряк, Х.В. Кулинич [7]	Податкове навантаження – фіскальний показник, що характеризує вплив податків на соціально-економічний розвиток держави чи на окремих суб'єктів господарювання у результаті взаємодії податкової системи та людини.
П.Т. Колісніченко [26]	Податкове навантаження – частина підприємницького доходу, яка безповоротно вилучається державою через систему податків і зборів.
Х.З. Махмудов, В.Є. Тараненко [37]	Для фізичних осіб податковим тягарем є погіршення їхнього добробуту, викликане сплатою податків, некомпенсоване наданими суспільними благами.
М.А. Новіков [49]	Податкове навантаження – це міра впливу податкових платежів на фінансовий стан підприємства.
М.Г. Чумаченко, Н.С. Кирилюк [81]	Податковий тягар – найбільш узагальнюючий показник, що характеризує роль податків у житті суспільства і держави; величина характеризує частку податкових відрахувань у загальному обсязі виробництва і доходів, похідна величина від реалізованої моделі ринкової економіки, що визначається як відношення податкових зборів до сукупного національного доходу.
К.С. Фуга [79]	На макроекономічному рівні податкове навантаження – це сума виплачених обов'язкових платежів на користь держави у ВВП країни та визначається як відношення загальної суми податкових платежів до ВВП. На мікрорівні, тобто на рівні підприємства, податкове навантаження – це відношення суми сплачених податків до чистого прибутку суб'єкта господарювання.

Джерело: узагальнено автором

Податкове навантаження є важливим показником ефективності податкової системи та фінансового стану суб'єктів господарювання. Надмірне податкове навантаження може негативно впливати на фінансові результати

підприємств, знижувати інвестиційну активність, стимулювати тінізацію економіки та ухилення від сплати податків. Водночас недостатній рівень податкових надходжень може призводити до дефіциту бюджетних ресурсів та обмеження можливостей держави щодо виконання своїх функцій. Саме тому важливим завданням державної податкової політики є забезпечення оптимального рівня податкового навантаження, який би поєднував інтереси держави та платників податків.

У сучасних умовах цифровізації та глобалізації особливого значення набуває удосконалення механізмів адміністрування податків та оцінювання податкового навантаження. Використання цифрових технологій, електронного документообігу, автоматизованих систем податкового контролю та аналітичних платформ сприяє підвищенню прозорості податкових процесів, зменшенню адміністративних витрат та підвищенню ефективності податкового адміністрування.

Таким чином, податки та податкове навантаження є важливими складовими фінансової системи держави та механізму економічного регулювання. Раціональна організація податкової системи та оптимізація рівня податкового навантаження сприяють забезпеченню фінансової стабільності держави, розвитку підприємництва та сталого економічного розвитку країни.

1.2. Науково-теоретичні основи обліку розрахунків за податками

Система обліку розрахунків за податками є важливою складовою фінансово-господарської діяльності підприємства та одним із ключових елементів управління податковими зобов'язаннями суб'єкта господарювання. В сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем економічної нестабільності, цифровізацією бізнес-процесів та постійними змінами податкового законодавства, питання організації та вдосконалення обліку розрахунків за податками набувають особливої актуальності.

Податки виступають важливим інструментом державного регулювання економіки та формування доходної частини бюджету. Водночас для підприємств вони є вагомим елементом витрат і безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності. Саме тому ефективна організація бухгалтерського обліку податкових розрахунків забезпечує своєчасність виконання податкових зобов'язань, мінімізацію податкових ризиків та підвищення рівня фінансової дисципліни.

Теоретичні та практичні аспекти обліку розрахунків за податками досліджували багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теорії податкового обліку здійснили Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар, С.В. Голов, В.П. Завгородній, В.В. Сопко, Я.Д. Крупка та інші. Науковці розглядали питання методики ведення податкового обліку, організації розрахунків із бюджетом, формування податкової звітності та вдосконалення інформаційного забезпечення управління податковими платежами.

Так, Т.А. Бутинець у своїх дослідженнях акцентує увагу на необхідності удосконалення документування та облікового відображення розрахунків з податку на додану вартість, підкреслюючи складність адміністрування ПДВ та важливість своєчасного формування податкового кредиту і податкових зобов'язань [10].

О.В. Буткевич досліджує проблеми формування облікової політики щодо податкових платежів та зазначає, що ефективна система обліку розрахунків із бюджетом повинна забезпечувати повноту, достовірність та оперативність інформації для прийняття управлінських рішень. Науковець також наголошує на значному впливі цифрових технологій на трансформацію податкового обліку, зокрема використання штучного інтелекту, Big Data, blockchain та хмарних технологій [8].

У сучасних умовах цифровізації економіки особливого значення набуває автоматизація податкового обліку. На думку М.Ф. Нагірняка, обліково-аналітичне забезпечення управління податковими витратами та податковими зобов'язаннями повинно базуватися на інтегрованій інформаційній системі,

що дозволяє підвищити ефективність податкового контролю та оптимізувати податкове навантаження підприємства [43].

Проблематика організації обліку розрахунків за податками також знайшла відображення у працях О.В. Леги, яка здійснила систематизацію наукових підходів до трактування сутності податкових розрахунків та визначила основні напрями удосконалення обліку розрахунків із бюджетом. Дослідниця підкреслює, що система податкового обліку повинна забезпечувати не лише контроль за правильністю нарахування податків, а й виконувати аналітичну та прогностичну функції [35].

Отже, базою для нарахування та сплати податкових зобов'язань підприємств виступає система бухгалтерського обліку. Саме бухгалтерський облік є обов'язковою складовою інформаційного забезпечення діяльності підприємства, а показники податкової звітності, що мають грошовий вимір, формуються на основі його даних. Водночас мікропідприємства, за винятком суб'єктів, що становлять суспільний інтерес, а також неплатники ПДВ, мають право узагальнювати облікову інформацію у відповідних регістрах без використання подвійного запису [7].

Науково обґрунтована класифікація податкових розрахунків є необхідною умовою побудови ефективної системи їх обліку. У науковій літературі пропонуються різні підходи до типології податкових розрахунків, що відображає різноманітність функцій податків у системі господарювання.

Господарські операції, пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, відповідно до класифікації податків, визначеної Податковим кодексом України, формують окремі об'єкти бухгалтерського обліку (рис. 1.1).

За економічною природою податків розрізняють розрахунки за прямими та непрямими податками. Прямі податки (податок на прибуток, податок на майно, земельний податок) нараховуються безпосередньо на доходи або майно платника податків і включаються до його витрат. Непрямі податки (ПДВ, акциз, мито) включаються до ціни товарів і послуг та фактично сплачуються споживачем, а підприємство виступає податковим агентом [24, с. 234].

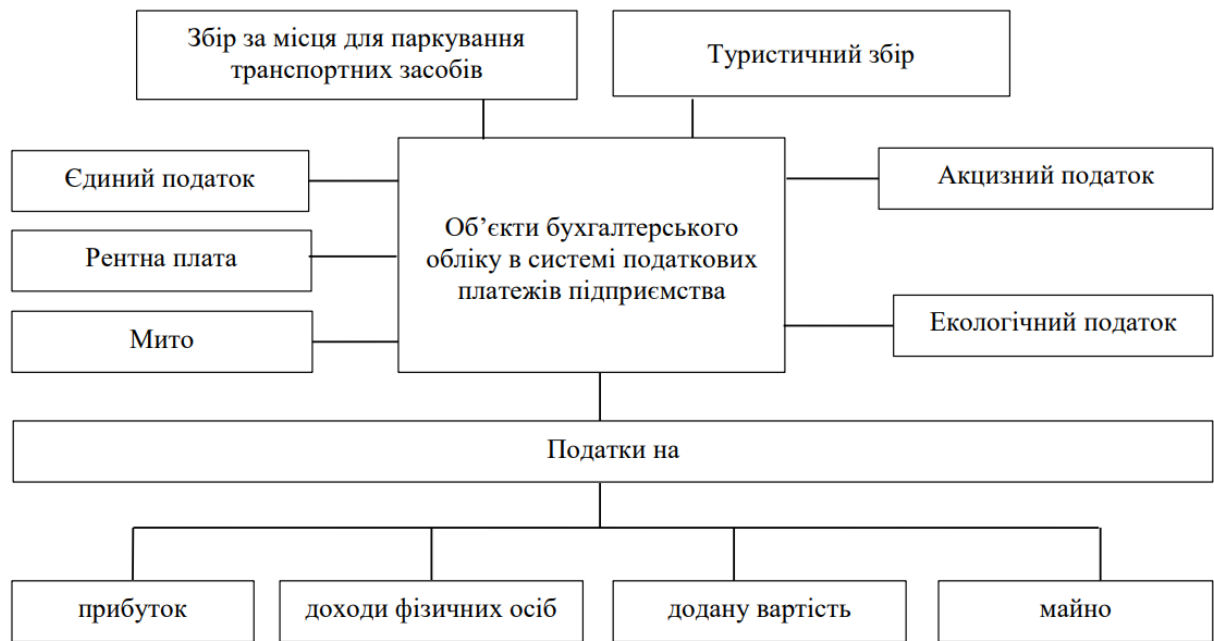

Рис. 1.1. Об'єкти бухгалтерського обліку в системі податкових платежів
Джерело: розроблено автором

За методом адміністрування виділяють: податки, що сплачуються підприємством за себе (податок на прибуток, земельний податок); податки, що утримуються з доходів третіх осіб (ПДФО, військовий збір); податки, що сплачуються підприємством як податковий агент (ПДВ, акциз) [52, с. 189].

За напрямом впливу на фінансовий результат розрізняють: податки, що включаються до собівартості продукції (робіт, послуг); податки, що відносяться на фінансовий результат; податки, що включаються до ціни реалізації (табл. 1.2) [82, с. 112].

За терміном сплати розрізняють: поточні податкові розрахунки (зобов'язання сплати яких виникають у звітному періоді); відстрочені податкові активи та зобов'язання (виникають у зв'язку з тимчасовими різницями між бухгалтерським та оподатковуваним прибутком); перенесені податкові кредити (суми переплати, що зараховуються на майбутні періоди) [81, с. 245].

Таблиця 1.2

Класифікація податкових розрахунків за методом включення у витрати

Група податків	Види податків	Метод обліку	Вплив на фінансовий результат
Податки, що включаються до собівартості	Земельний податок; екологічний податок; рентна плата; податок на нерухоме майно	Дебет рахунка 23, 91, 92, 93, 94; кредит рахунка 641	Зменшення фінансового результату через збільшення собівартості
Податки, що відносяться на фінансовий результат	Податок на прибуток; штрафи та пені за податками	Дебет рахунка 981 (791); кредит рахунка 641, 641/штрафи	Пряме зменшення фінансового результату звітного періоду
Податки, що включаються до ціни реалізації	ПДВ; акцизний податок	Дебет рахунка 70; кредит рахунка 641; відшкодування - дебет 641, кредит 70	Нейтральний вплив (відшкодовується покупцем)
Податки, що утримуються з доходів	ПДФО; військовий збір; єдиний податок (для ФОП)	Дебет рахунка 661; кредит рахунка 641/ПДФО, 642	Зменшення доходу отримувача, не впливає на витрати підприємства

Джерело: узагальнено автором

За суб'єктами адміністрування податкові розрахунки класифікують на: державні податки та збори (адмініструються Державною податковою службою); місцеві податки та збори (адмініструються органами місцевого самоврядування); спеціальні податкові режими (єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок) [55, с. 78].

Професор В.Г. Лавренюк пропонує класифікацію податкових розрахунків за ступенем управлінської значимості: стратегічні (податок на прибуток, що визначає інвестиційну політику); тактичні (ПДВ, що потребує управління оборотними коштами); операційні (поточні платежі за місцевими податками). Такий підхід дозволяє диференціювати методи обліку та контролю залежно від значимості податку для фінансової стійкості підприємства [33, с. 201].

Податкові операції систематизуються та узагальнюються у бухгалтерському обліку як у синтетичному, так і в аналітичному розрізах із

застосуванням відповідних рахунків і субрахунків.. Визнання об'єктами бухгалтерського обліку господарських операцій, пов'язаних з податками, здійснюється відповідно до визначених в Податковому кодексі України елементів податку. Система елементів, що забезпечують визнання податків як об'єктів бухгалтерського обліку, розглянута в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Система елементів, які забезпечують визнання податків як об'єктів бухгалтерського обліку за ПКУ

Система елементів для визнання податків	Змістова характеристика
Реєстрація платників податків, податкових агентів і представників платників податків	Наявність об'єктів оподаткування
Об'єкти оподаткування	Об'єкти, з наявністю яких пов'язується виникнення податкового зобов'язання
База оподаткування	Характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка для визначення розміру податкового зобов'язання
Одиниця виміру бази оподаткування	Конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування
Ставка податку	Розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування
Обчислення суми податку	Здійснення розрахунку шляхом множення бази оподаткування на ставку податку
Податкові пільги	Сума податку (збору) несплаченого до бюджету (вивільнені від оподаткування кошти) у зв'язку з отриманням податкової пільги [13]
Строк сплати податку та збору	Період, протягом якого податкове зобов'язання має бути сплачене
Податковий період	Період часу, за який визначається об'єкт оподаткування для сплати податку
Порядок сплати податків та зборів	Сплата податкових зобов'язань на рахунки, відкриті казначейством або через функціонування спеціальних та єдиного рахунків [12; 14]

Джерело: складено автором за Податковим кодексом України [54]

Проведений аналіз практики організації бухгалтерського обліку податкових платежів свідчить, що методика їх відображення в обліковій системі загалом не має суттєвих відмінностей порівняно з обліком інших господарських операцій. Водночас певні особливості характерні для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств. Розбіжності можуть виникати між фінансовим результатом, відображеним у фінансовій звітності, та сумою прибутку, що підлягає оподаткуванню у

податковій звітності. Такі відмінності формуються внаслідок застосування податкових коригувань і мають розрахунковий характер, не впливаючи безпосередньо на методику ведення бухгалтерського обліку.

Для відображення і контролю господарських операцій у сфері податкових розрахунків бухгалтерський облік використовує всі елементи методу (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Система елементів бухгалтерського обліку та їх призначення в сфері податкових розрахунків

Елементи методу бухгалтерського обліку	Призначення
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Відображає показники дебіторської і кредиторської заборгованості в сфері податкових платежів станом на дату звітного періоду
Документація	Спосіб первинної реєстрації господарських операцій, пов'язаних з податковими розрахунками
Система рахунків	Інформаційні екрани синтетичного і аналітичного обліку та за субрахунками для відображення господарських операцій, що здійснюються під час формування податкових платежів
Інвентаризація	Встановлення фактичних обсягів здійснених господарських операцій, пов'язаних з податковими зобов'язаннями, та виявлення їх відповідності змісту і підтвердження показників відображених у кабінеті платника податків
Подвійний запис	Здійснення взаємопов'язаного подвійного відображення господарських операцій з формування податкових зобов'язань для одержання відомостей про рух конкретних об'єктів, пов'язаних з податками
Оцінка	Проведення грошового вимірювання господарських операцій з розрахунку податкових зобов'язань та їх оплати
Калькуляція	Обчислення показників витрат, пов'язаних з розрахунком об'єктів оподаткування
Звітність	Відображення системи показників, які використовуються для розрахунку податкових зобов'язань та здійснення їх оплати

Джерело: узагальнено автором

Сума прибутку, що підлягає оподаткуванню, визначається на основі фінансового результату до оподаткування шляхом здійснення відповідних коригувань згідно з вимогами податкового законодавства. Отриманий показник використовується виключно для розрахунку податкового зобов'язання з податку на прибуток.

Чинне законодавство передбачає два підходи до визначення податку на прибуток підприємств. Перший полягає у коригуванні фінансового результату на податкові різниці відповідно до норм Податкового кодексу України та

застосовується у разі, якщо річний дохід платника перевищує 40 млн грн. Другий підхід передбачає визначення об'єкта оподаткування без застосування податкових різниць, якщо річний дохід підприємства не перевищує встановленого законодавством граничного показника.

Науковці також звертають увагу на необхідність гармонізації бухгалтерського та податкового обліку. Відмінності між правилами фінансового та податкового обліку нерідко ускладнюють процес ведення обліку та формування звітності, що потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання.

Сутність обліку розрахунків за податками полягає у своєчасному та повному відображенні в системі бухгалтерського обліку сум податкових зобов'язань, податкового кредиту, переплат, податкового боргу та інших операцій, пов'язаних із розрахунками підприємства з бюджетом. Основними завданнями такого обліку є:

- забезпечення правильності нарахування податків і зборів;
- контроль за своєчасністю їх сплати;
- формування достовірної податкової звітності;
- забезпечення інформаційної бази для аналізу податкового навантаження;
- мінімізація податкових ризиків [43].

Організація обліку розрахунків за податками регламентується нормами Податкового кодексу України, Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності. Основним рахунком для обліку розрахунків за податками є рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами», який призначений для узагальнення інформації про податкові зобов'язання підприємства перед бюджетом.

Важливою складовою системи обліку є податкова звітність, яка забезпечує інформаційний зв'язок між платником податків та державними органами. Своєчасне подання податкової звітності сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни та уникненню штрафних санкцій.

Сучасні тенденції розвитку обліку розрахунків за податками пов'язані з активним впровадженням цифрових технологій, електронного документообігу та автоматизованих систем податкового адміністрування. Використання сучасних ERP-систем, хмарних сервісів та технологій штучного інтелекту дозволяє значно підвищити ефективність ведення податкового обліку та зменшити ризик виникнення помилок.

Таким чином, облік розрахунків за податками є важливою складовою системи бухгалтерського обліку підприємства, яка забезпечує контроль за виконанням податкових зобов'язань, формування достовірної звітності та прийняття ефективних управлінських рішень. В умовах цифрової трансформації економіки особливої актуальності набувають питання автоматизації податкового обліку та вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління податковими платежами.

1.3. Науково-методичні основи аналізу податкового навантаження

Податкове навантаження є одним із ключових індикаторів ефективності податкової системи та важливим елементом фінансового менеджменту підприємства. Його рівень безпосередньо впливає на фінансові результати суб'єктів господарювання, інвестиційну активність, конкурентоспроможність і здатність підприємств забезпечувати стабільний розвиток. В умовах трансформації економічних процесів, цифровізації економіки та нестабільності зовнішнього середовища особливої актуальності набуває питання вдосконалення методичних підходів до оцінки та аналізу податкового навантаження.

Дослідженням теоретичних і методичних аспектів аналізу податкового навантаження займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Зокрема, Г. С. Мельничук обґрунтовує важливість аналізу податкового навантаження для прийняття ефективних управлінських рішень та наголошує на необхідності

використання комплексної системи показників оцінки податкового тиску на підприємство [39].

Вагомий внесок у розвиток методичного інструментарію оцінки податкового навантаження здійснили В. Концева, Н. Антоненко та І. Карлова, які запропонували підхід до формування системи обліково-аналітичного забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства. Науковці акцентують увагу на необхідності розрахунку показників податкового навантаження за доходами, витратами, грошовими потоками та окремими видами податків [27].

Л. Матвійчук та Л. Олійник досліджували методичні аспекти оцінки податкового навантаження підприємств в умовах воєнного стану. Автори пропонують враховувати не лише суми податкових платежів, а й рівень сплати єдиного соціального внеску, платіжну дисципліну та структуру заборгованості підприємства перед бюджетом [36].

Проблематику податкового планування та його взаємозв'язок із рівнем податкового навантаження розглядали Г. Мельничук та В. Ткаченко. Дослідники визначають податкове планування як невід'ємну складову системи управління підприємством, що забезпечує оптимізацію податкових платежів і підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності [40].

Теоретико-методологічні аспекти моделювання податкового навантаження в умовах економічної кризи досліджувала Р. В. Ільєнко. Авторка наголошує, що ефективна податкова політика держави має базуватися на оптимальному співвідношенні між рівнем податкового тиску та можливостями економічного розвитку суб'єктів господарювання [22].

Сучасні наукові дослідження також акцентують увагу на необхідності цифровізації процесів податкового аналізу. І. Яремко підкреслює важливість удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління податками через використання цифрових технологій, автоматизацію аналітичних процедур та інтеграцію інформаційних систем підприємства [88].

Методологія аналізу податкового навантаження базується на використанні системного підходу, який передбачає комплексне дослідження податкових платежів у взаємозв'язку з фінансовими результатами діяльності підприємства. У процесі аналізу застосовуються загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез, порівняння, групування, індексний метод, економіко-статистичний аналіз, коефіцієнтний метод та економіко-математичне моделювання.

Основними завданнями аналізу податкового навантаження є:

- визначення рівня податкового тиску на підприємство;
- оцінка впливу податкових платежів на фінансові результати діяльності;
- аналіз структури та динаміки податкових платежів;
- виявлення резервів оптимізації податкових витрат;
- оцінка ефективності податкової політики підприємства;
- забезпечення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

У науковій літературі найбільш поширеним є підхід до визначення податкового навантаження як відношення суми податкових платежів до одного з базових фінансових показників діяльності підприємства: доходу, прибутку, доданої вартості, активів або грошових потоків. Найбільш узагальнений показник визначається за формулою:

$$PN = \frac{\sum P}{D} \times 100\% \quad (1.1)$$

,де:

PN – рівень податкового навантаження;

$\sum P$ – сума податкових платежів;

D – дохід підприємства.

Для більш детального аналізу доцільно визначати окремі показники податкового навантаження за видами податків, а також співвідношення податкових платежів із прибутком, витратами та грошовими потоками підприємства.

Важливого значення набуває аналіз ефективності податкового менеджменту підприємства в умовах цифрової трансформації економіки. Використання ERP-систем, технологій Big Data та інструментів бізнес-аналітики дозволяє автоматизувати процеси податкового аналізу, оперативно оцінювати рівень податкового навантаження та прогнозувати наслідки змін податкової політики. Це сприяє підвищенню якості управлінських рішень та забезпеченню фінансової стійкості підприємств.

Таким чином, науково-методичні основи аналізу податкового навантаження формують комплексний підхід до оцінки податкового тиску на підприємство та створюють інформаційне підґрунтя для ефективного управління фінансовими ресурсами. У сучасних умовах господарювання особливої актуальності набуває вдосконалення методик аналізу податкового навантаження з урахуванням цифровізації економіки, інституційних змін та необхідності забезпечення сталого розвитку підприємств.

Податкове навантаження відіграє важливу роль у функціонуванні як національної економіки, так і окремих суб'єктів господарювання. Його рівень є одним із показників результативності державної податкової політики та впливає на економічну активність, розвиток виробництва і фінансову стабільність країни. Раціонально сформований податковий тиск сприяє підтриманню належних темпів економічного зростання та створює підґрунтя для вдосконалення системи оподаткування в Україні. Для підприємств величина податкового навантаження визначає можливості розширення діяльності, підвищення рентабельності та здатність ефективно реагувати на фінансові ризики.

Вплив податків на економіку та діяльність платників проявляється через обмеження фінансових ресурсів, оскільки частина коштів вилучається у формі податкових платежів і не може бути використана для інвестиційних чи виробничих потреб. Оптимальним вважається такий рівень податкового навантаження, який забезпечує достатні надходження до бюджету, але водночас не стримує розвиток підприємництва та економічне зростання.

Надмірний податковий тиск може призвести до скорочення виробництва, зростання тіньового сектору економіки та зниження податкових надходжень до державного бюджету [9, с. 25].

Відсутність єдиного підходу до оцінювання податкового навантаження нерідко стає причиною фінансових втрат підприємств та помилок у процесі управління. Тому визначення рівня податкового навантаження має базуватися на відповідних організаційно-методичних засадах. Насамперед доцільно використовувати систему відносних показників, які дозволяють оцінити як загальний взаємозв'язок між сумою податкових платежів та фінансовими результатами підприємства, так і вплив окремих податків і зборів. Важливим є також розмежування податкових зобов'язань за видами податків і врахування їх належності до витрат або зобов'язань суб'єкта господарювання. Оцінювання податкового навантаження повинно здійснюватися шляхом співставлення податкових платежів із ключовими показниками фінансово-господарської діяльності підприємства, зокрема доходами, витратами, активами, пасивами та фінансовими результатами. Водночас вибір методики податкового аналізу має відповідати інформаційним потребам системи управління [30, с. 131].

На основі аналізу існуючих підходів до оцінювання податкового навантаження запропоновано авторську методику його розрахунку (табл. 1.5).

Показники податкового навантаження доцільно визначати з урахуванням усіх податків і зборів, що фактично сплачуються підприємством. Це дозволить формувати більш обґрунтовані управлінські рішення та за необхідності використовувати законні механізми оптимізації податкового тиску. Доцільним є також урахування рівня сплати єдиного соціального внеску, оскільки, незважаючи на його неподатковий статус, він є обов'язковим платежем роботодавця та збільшує витрати підприємства. Крім того, при оцінюванні податкового навантаження варто враховувати рівень платіжної дисципліни підприємства, а також обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом.

Таблиця 1.5

Показники рівня податкового навантаження підприємства

Показник	Методика розрахунку	Економічний зміст показника
Частка непрямих податків у сумі виручки від реалізації товарів, робіт, послуг підприємства (Чнп)	$Чнп = НП/ВР$, де НП – сума непрямих податків, які сплачуються підприємством; ВР – виручка від реалізації товарів, робіт, послуг.	коефіцієнт відображає, яка сума непрямих податків припадає на одну гривню виручки від реалізації підприємства, отриманого у звітному періоді
Коефіцієнт оподаткування прибутку (Коп)	$Коп = Пп/Пб$, де Пп – податки, що їх сплачують з прибутку за певний період; Пб – балансовий прибуток підприємства за цей період.	демонструє частку податків, які підприємство сплачує з прибутку, в сумі отриманого ним прибутку
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом (Кдз)	$Кдз = ДЗб/ОА$, де ДЗб – дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом; ОА – оборотні активи.	характеризує частку дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом у оборотних активах підприємства
Частка кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом в загальному обсязі поточних зобов'язань (Ккз)	$Ккз = КЗб/ПЗ$, де КЗб – кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом; ПЗ – поточні зобов'язання.	показує який обсяг кредиторської заборгованості підприємства припадає на одиницю його поточних зобов'язань та характеризує рівень платіжної дисципліни підприємства
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей за розрахунками з бюджетом (Кдз/кз)	$Кдз/кз = ДЗб/КЗб$	показує скільки на одну гривню кредиторської заборгованості підприємства перед бюджетами припадає дебіторської заборгованості фінансових і податкових органів
Коефіцієнт платіжної дисципліни (Кплд)	$Кплд = (Поп - ШС) / Поп$, де Поп – прибуток від операційної діяльності; ШС – збитки від штрафних санкцій.	характеризує платіжну дисципліну підприємства
Податкове навантаження за ЄСВ (ПНсєв)	$ПНсєв = ЄСВ/Д$, де ЄСВ – єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування Д – доходи підприємства	показує яка сума ЄСВ припадає на одиницю доходів підприємства
Податкове навантаження за іншими податками, які сплачує підприємство в ході своєї діяльності	$ПНсєв = Пі/Д$, де Пі – інші податки, які сплачує підприємство в розрізі окремих податків Д – доходи підприємства	показує, яка сума податків припадає на одиницю доходів підприємства

Джерело: узагальнено автором [30, 36].

Податкове навантаження посідає важливе місце у системі фінансового менеджменту підприємства, адже характеризує рівень впливу податкових

платежів на результати господарської діяльності та можливості подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Саме величина податкового навантаження значною мірою визначає здатність підприємства нарощувати масштаби діяльності, забезпечувати прибутковість та підтримувати фінансову стійкість.

Як економічна категорія, податкове навантаження відображає наслідки реалізації податкової політики держави та рівень ефективності системи оподаткування. Його прояв можна розглядати на кількох рівнях: через дію окремих податкових інструментів, через сукупний вплив усіх податків, через механізми податкових пільг, субсидій і дотацій, а також через використання спеціальних податкових технологій, зокрема авансових платежів, що передбачають сплату податків до отримання результатів господарської діяльності [21, с. 328].

Формування економічно обґрунтованого рівня податкового навантаження створює передумови для стабільного розвитку економіки та активізації підприємницької діяльності. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності проблема оптимізації податкового тиску на бізнес набуває особливої актуальності. Зниження надмірного адміністративного й податкового навантаження сприятиме збереженню оборотного капіталу підприємств, підвищенню їх фінансової стійкості та формуванню ресурсної бази для подолання сучасних економічних викликів.

В умовах високої економічної невизначеності, посилення ризиків, нестабільності податкового законодавства та функціонування економіки в умовах воєнного стану недостатнє врахування податкових аспектів у діяльності суб'єктів господарювання може спричинити негативні наслідки, зокрема скорочення обсягів виробництва, зниження прибутковості, втрату фінансової стійкості та навіть припинення діяльності підприємств. Водночас обґрунтований вибір системи оподаткування, раціональне використання податкових пільг, преференцій і механізмів податкового стимулювання, передбачених чинним законодавством, сприяє не лише збереженню фінансових ресурсів підприємства, а й створює передумови для розширення

господарської діяльності, оновлення матеріально-технічної бази та підвищення інвестиційної активності за рахунок економії податкових витрат, повернення окремих податкових платежів і вивільнення оборотного капіталу.

Оцінювання рівня податкового навантаження підприємств є важливою складовою сучасної системи управління та функціонування суб'єктів господарювання в ринковому середовищі. Результати такого аналізу дають змогу визначити ефективність чинної системи оподаткування, своєчасно коригувати фінансову політику підприємства, застосовувати сучасні інструменти оптимізації податкового тиску та вдосконалювати фінансово-господарські процеси. Крім того, показники податкового навантаження є інформативною базою для здійснення порівняльного аналізу між підприємствами, окремими галузями та секторами економіки.

РОЗДІЛ 2

СТАН ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ ТА АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ У ТОВ «ПЕРЕМОГА» ТУЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз господарської діяльності господарства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Перемога» позиціонується як стабільний сільськогосподарський суб'єкт господарювання, спеціалізація якого зосереджена на вирощуванні зернових та олійних культур. Дане господарство відіграє значущу роль у розвитку агропромислового комплексу регіону, забезпечуючи регулярні надходження до бюджету та робочі місця для мешканців сільської місцевості.

Юридичне розташування компанії: 23661, Україна, Вінницька область, Тульчинський район, село Гути, вулиця Шевченка, будинок 16. Господарство функціонує на ринку з 27 жовтня 2003 року. Керівництво підприємством здійснює директор Олійник Василь Григорович.

У ході реалізації господарської діяльності ТОВ «Перемога» діє в рамках чинного законодавства України та дотримується вимог нормативних актів, що регулюють підприємницьку, земельну, податкову, фінансову та трудову сфери. Правову основу функціонування складають положення Цивільного кодексу України, Земельного і Податкового кодексів України, Кодексу законів про працю України, а також спеціалізовані закони, зокрема «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про оренду землі» та «Про державну підтримку сільського господарства України».

Масштаби та інтенсивність виробничо-господарської діяльності ТОВ «Перемога» визначаються обсягами сільськогосподарських угідь, чисельністю персоналу, забезпеченістю основними й оборотними засобами, величиною

власного та залученого капіталу, а також сукупністю фінансово-економічних показників, узагальнених у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Забезпеченість основними видами ресурсів ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	639,8	618,3	611,6	95,6
з них: рілля	639,8	618,3	611,6	95,6
Частка ріллі в сільськогосподарських угіддях, %	100,0	100,0	100,0	-
Кількість працівників, зайнятих в с.-г. виробництві, чол.	20	18	18	90,0
Середньорічна вартість авансованого капіталу, тис. грн.	49877	58380,4	61075,5	122,5
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	46943	47257,9	47502,0	101,2
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	35522	43655,7	46192,6	130,0
Середньорічна вартість основних засобів (залишкова вартість), тис. грн.	14355	14724,7	14882,9	103,7
в т. ч. на 100 га с/г угідь, тис. грн.	2243,7	2381,5	2433,4	108,5
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	717,8	818,0	826,8	115,2
Приходиться на одного середньорічного працівника ріллі, га	32,0	34,4	34,0	106,2
Виробництво продукції, ц:				
пшениця озима	4986,2	9129,6	8918,0	178,9
кукурудза на зерно	9080,0	1675,8	17466,6	192,4
насіння соняшнику	1425,9	3458,5	3238,9	У 2,3 рази
ріпак озимий	2927,3	1730,0	-	-
буряк цукровий	-	34807,8	-	-

Джерело: розраховано автором

Дані таблиці 2.1 свідчать, що ТОВ «Перемога» володіє достатнім ресурсним потенціалом для здійснення ефективної сільськогосподарської діяльності. Протягом 2023-2025 рр. у забезпеченості підприємства

виробничими ресурсами відбулися певні зміни, які загалом мають позитивний характер та свідчать про зміцнення його матеріально-технічної і фінансової бази.

Загальна площа сільськогосподарських угідь підприємства у досліджуваному періоді дещо скоротилася – з 639,8 га у 2023 р. до 611,6 га у 2025 р., або на 4,4 %. При цьому вся площа угідь представлена ріллею, частка якої протягом аналізованого періоду залишалася на рівні 100 %. Незначне скорочення земельного банку не мало суттєвого впливу на виробничу діяльність підприємства та було компенсоване підвищенням ефективності використання наявних ресурсів.

Кількість працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, зменшилася з 20 до 18 осіб, або на 10 %. Водночас скорочення чисельності персоналу відбувалося повільнішими темпами, ніж зміни у земельному фонді, що сприяло зростанню показника землезабезпеченості праці. Так, на одного середньорічного працівника у 2025 році припадало 34,0 га ріллі проти 32,0 га у 2023 році, що на 6,2 % більше. Це свідчить про підвищення рівня концентрації земельних ресурсів та більш ефективне використання трудового потенціалу підприємства.

Важливою характеристикою ресурсного забезпечення є динаміка капіталу. Аналіз показує, що середньорічна вартість авансованого капіталу зросла з 49,9 млн. грн. у 2023 р. до 61,1 млн. грн. у 2025 р., або на 22,5 %. Одночасно відбулося збільшення вартості оборотних засобів на 30,0 %, що свідчить про нарощування обсягів ресурсів, необхідних для здійснення поточної виробничої діяльності. Зростання оборотного капіталу є позитивною тенденцією, оскільки забезпечує підприємству вищу гнучкість у фінансуванні виробничих процесів та підвищує його фінансову стійкість.

Позитивні зміни спостерігаються також у забезпеченості основними засобами. Їх середньорічна залишкова вартість зросла з 14,4 млн. грн. до 14,9 млн. грн., або на 3,7 %. Внаслідок цього підвищилися показники фондозабезпеченості та фондоозброєності праці. Так, вартість основних

засобів у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь збільшилася на 8,5 %, а на одного працівника – на 15,2 %. Це свідчить про поступове зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та створення передумов для підвищення продуктивності праці.

Результативність використання ресурсного потенціалу підтверджується динамікою виробництва сільськогосподарської продукції. Найбільш суттєве зростання спостерігалось у виробництві кукурудзи на зерно, обсяги якої у 2025 році перевищили рівень 2023 року на 92,4 %. Виробництво озимої пшениці зросло на 78,9 %, а насіння соняшнику – у 2,3 рази. Такі результати свідчать про підвищення ефективності використання земельних, трудових та матеріальних ресурсів підприємства.

Водночас у структурі виробництва відбувалися певні зміни. Якщо у 2023 році важливе місце займало виробництво озимого ріпаку, то у 2025 році його вирощування було припинено. Крім того, у 2024 році підприємство здійснювало виробництво цукрових буряків, однак у наступному році ця культура також була відсутня у виробничій програмі. Подібні зміни можуть бути пов'язані з переглядом структури посівних площ та орієнтацією на вирощування більш економічно ефективних культур.

Отже, результати аналізу свідчать про достатньо високий рівень ресурсного забезпечення ТОВ «Перемога» та позитивні тенденції у розвитку його виробничого потенціалу. Незважаючи на незначне скорочення площі сільськогосподарських угідь і чисельності працівників, підприємству вдалося наростити обсяги капіталу, зміцнити матеріально-технічну базу та суттєво збільшити виробництво основних видів продукції. Це є свідченням підвищення ефективності використання наявних ресурсів та формує передумови для подальшого зміцнення конкурентних позицій підприємства на аграрному ринку.

Для визначення значущості окремих видів сільськогосподарської продукції у формуванні доходів підприємства та виявлення структурних змін у напрямках його спеціалізації доцільно здійснити аналіз складу і структури

чистого доходу від реалізації продукції за основними видами. Такий аналіз дозволяє оцінити внесок кожної галузі та окремих видів продукції у формування фінансових результатів господарства, встановити пріоритетні напрями виробничої діяльності та виявити тенденції зміни ринкової орієнтації підприємства. Результати дослідження динаміки та структури чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «Перемога» за 2022–2024 рр. наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Склад і структура чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «Перемога»

Види продукції	2023 р.		2024 р.		2025 р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зернові та зернобобові – всього	10775,4	44,5	7916,3	45,8	13981,6	55,7	10891,1	48,7
пшениця озима	5766,2	23,8	3735	21,6	8009,3	31,9	5836,8	25,8
кукурудза на зерно	5009,2	20,7	4181,3	24,2	5972,3	23,8	5054,3	22,9
Технічні - всього	13419,3	55,5	9378,5	54,2	11138,1	44,3	11312,0	51,3
насіння соняшнику	5811,5	24,0	6129,2	35,4	11138,1	44,3	7692,9	34,6
насіння ріпаку	3516,2	14,5	3249,3	18,8	0,0	0,0	2255,2	11,1
Цукор буряковий	0	0,0	3824,7	22,1	5740,3	22,9	3188,3	15,0
Всього по підприємству	24194,7	100,0	17294,8	100,0	25119,7	100,0	22203,1	100,0

Джерело: розраховано автором

Основним джерелом формування чистого доходу ТОВ «Перемога» є продукція рослинництва, а провідне місце у структурі виручки займають технічні та зернові культури. У середньому за 2023–2025 рр. обсяг чистого доходу від реалізації продукції становив 22203,1 тис. грн.

У структурі доходів переважають технічні культури, частка яких у середньому склала 51,3 %. Проте їх значення поступово зменшувалося – з 55,5 % у 2023 році до 44,3 % у 2025 році, що пов’язано з припиненням реалізації насіння ріпаку. Водночас провідною технічною культурою залишається соняшник, частка якого зросла з 24,0 % до 44,3 %, а дохід від його реалізації збільшився майже вдвічі – з 5811,5 тис. грн до 11138,1 тис. грн. Це свідчить про посилення спеціалізації підприємства на виробництві олійних культур.

Частка зернових і зернобобових культур у середньому становила 48,7 %, а у 2025 році зросла до 55,7 %. Основними джерелами доходу в цій групі були озима пшениця та кукурудза на зерно, на які в середньому припадало відповідно 25,8 % та 22,9 % загального обсягу реалізації.

Суттєві зміни відбулися також у структурі доходів за рахунок появи цукрових буряків, частка яких у 2025 році досягла 22,9 %. Це свідчить про диверсифікацію виробничої діяльності та пошук підприємством більш прибуткових напрямів господарювання. Загальний обсяг чистого доходу у 2025 році становив 25119,7 тис. грн, що на 45,2 % більше порівняно з 2024 роком. Зростання доходів забезпечене насамперед збільшенням обсягів реалізації соняшнику, пшениці та цукрових буряків. Таким чином, структура доходів ТОВ «Перемога» характеризується переважанням рослинницької продукції та поступовим посиленням ролі високодохідних культур, що сприяє зміцненню фінансових результатів і підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Важливим етапом оцінки ефективності господарської діяльності підприємства є аналіз фінансових результатів, які відображають кінцеві результати використання виробничих, трудових та фінансових ресурсів. Дослідження динаміки показників доходів, витрат і прибутку дозволяє визначити рівень економічної ефективності функціонування підприємства, оцінити тенденції його розвитку та виявити фактори, що впливають на формування фінансових результатів. Основні показники фінансово-

господарської діяльності ТОВ «Перемога» за 2023–2025 рр. наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Фінансові результати діяльності ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р.	
				+/-	%
Вартість валової продукції (в постійних цінах 2021 р.), тис. грн.	15844,6	19453,8	21809,7	5965,1	137,6
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	24194,8	21450,4	30865,1	6670,3	127,6
Собівартість реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	22191,2	19767,7	28666,5	6475,3	129,2
Валовий прибуток, тис. грн.	2003,60	1682,70	2198,6	195	109,7
Чистий прибуток, тис. грн.	545,9	83,8	404,6	-141,3	74,1

Джерело: розраховано автором

Аналіз даних таблиці 2.3 свідчить про загалом позитивну динаміку основних результативних показників діяльності ТОВ «Перемога» упродовж досліджуваного періоду. Так, вартість валової продукції у постійних цінах 2021 року зросла з 15844,6 тис. грн. у 2023 році до 21809,7 тис. грн. у 2025 році, або на 37,6 %. Збільшення обсягів валової продукції є наслідком підвищення результативності виробничої діяльності підприємства та нарощування виробництва основних видів сільськогосподарської продукції.

Позитивною тенденцією є також зростання чистого доходу від реалізації продукції, робіт і послуг. У 2025 році його обсяг становив 30865,1 тис. грн, що на 6670,3 тис. грн, або на 27,6 % більше порівняно з 2023 роком. Водночас собівартість реалізованої продукції зросла дещо вищими темпами – на 29,2 %, що свідчить про підвищення витратомісткості виробництва під впливом зростання цін на матеріально-технічні ресурси, паливно-мастильні матеріали, засоби захисту рослин та інші виробничі ресурси.

Незважаючи на збільшення витрат, валовий прибуток підприємства у 2025 році досяг 2198,6 тис. грн, що на 195,0 тис. грн, або на 9,7 % більше рівня

2023 року. Це свідчить про збереження прибутковості основної діяльності та достатню ефективність виробничого процесу.

Разом із тим динаміка чистого прибутку є менш сприятливою. Якщо у 2023 році підприємство отримало 545,9 тис. грн чистого прибутку, то у 2025 році його розмір становив 404,6 тис. грн., що на 141,3 тис. грн., або на 25,9 % менше. Особливо низьким був показник у 2024 році, коли чистий прибуток скоротився до 83,8 тис. грн. Така ситуація може бути пов'язана зі зростанням адміністративних, фінансових та інших операційних витрат, а також впливом несприятливих економічних умов господарювання.

Аналіз даних таблиці 2.4 свідчить про підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу ТОВ «Перемога» упродовж 2023–2025 рр. Так, вартість валової продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь зросла з 2476,5 тис. грн у 2023 р. до 3566,0 тис. грн у 2025 р., або на 44,0 %.

Таблиця 2.4

Оцінка економічної ефективності діяльності ТОВ «Перемога»

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., %
Вартість валової продукції в постійних цінах 2021 р. в розрахунку на:				
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	2476,5	3146,3	3566,0	144,0
- 1000 грн. основних фондів сільськогосподарського призначення, грн.	1103,8	1321,2	1465,4	132,8
- 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	792,2	1080,8	1211,7	152,9
Припадає валового прибутку в розрахунку на:				
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	313,2	272,1	359,5	114,8
- 1000 грн. основних фондів сільськогосподарського призначення, грн.	139,6	114,3	147,7	105,8
- 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	100,2	93,5	122,1	121,9
Рівень рентабельності діяльності підприємства, %	2,5	0,4	1,4	

Джерело: розраховано автором

* абсолютне відхилення

Аналогічна позитивна тенденція спостерігається щодо виробництва валової продукції на 1000 грн основних засобів, де показник збільшився на 32,8 %, а також у розрахунку на одного працівника – на 52,9 %. Це свідчить про підвищення рівня продуктивності праці, фондівіддачі та ефективності використання земельних ресурсів підприємства.

Позитивні зміни простежуються і за показниками валового прибутку в розрахунку на одиницю ресурсів. Зокрема, валовий прибуток на 100 га сільськогосподарських угідь зріс з 313,2 тис. грн до 359,5 тис. грн, або на 14,8 %. У розрахунку на 1000 грн основних фондів відповідний показник збільшився на 5,8 %, а на одного працівника – на 21,9 %. Це свідчить про те, що підприємству вдалося не лише наростити обсяги виробництва, а й забезпечити приріст фінансового результату від основної діяльності.

Водночас динаміка рівня рентабельності залишається нестабільною. Якщо у 2023 році рентабельність діяльності становила 2,5 %, то у 2024 році вона знизилася до 0,4 %, після чого у 2025 році підвищилася до 1,4 %. Незважаючи на певне покращення у останньому році дослідження, рівень прибутковості залишається відносно низьким, що зумовлено випереджаючими темпами зростання виробничих витрат порівняно з темпами зростання доходів.

Отже, результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що ТОВ «Перемога» характеризується позитивною динамікою показників економічної ефективності використання земельних, трудових та матеріально-технічних ресурсів. Підприємство забезпечує зростання обсягів виробництва та валового прибутку, однак потребує подальшого вдосконалення системи управління витратами з метою підвищення рівня рентабельності та зміцнення фінансової стійкості в довгостроковій перспективі.

2.2. Первинний та зведений облік розрахунків за податками

Ефективна організація бухгалтерського обліку розрахунків за податками є важливою передумовою забезпечення належного рівня фінансової

дисципліни, своєчасного виконання податкових зобов'язань та формування достовірної податкової звітності підприємства. Особливої актуальності питання обліку податкових розрахунків набувають для сільськогосподарських підприємств, діяльність яких характеризується сезонністю виробництва, значними обсягами оборотних активів та специфічними особливостями оподаткування.

Дослідження організації первинного та зведеного обліку розрахунків за податками проведено на матеріалах ТОВ «Перемога» Тульчинського району Вінницької області. Підприємство здійснює виробництво продукції рослинництва та тваринництва і веде бухгалтерський облік відповідно до вимог чинного законодавства України із застосуванням журнально-ордерної форми обліку.

Основним нормативним документом, який регламентує порядок ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Нарахування, облік та сплата податків здійснюються відповідно до вимог Податкового кодексу України.

Первинний облік розрахунків за податками являє собою систему документального оформлення господарських операцій, які є підставою для виникнення податкових зобов'язань або податкового кредиту. Саме первинні документи забезпечують формування інформаційної бази для податкового та бухгалтерського обліку.

У ТОВ «Перемога» документування операцій, пов'язаних із нарахуванням та сплатою податків, здійснюється відповідно до графіка документообігу та посадових інструкцій працівників бухгалтерської служби.

Основними податками, які сплачує підприємство, є:

- податок на додану вартість;
- податок на доходи фізичних осіб;
- військовий збір;
- єдиний соціальний внесок;

- єдиний податок 4 групи;
- екологічний податок (за наявності об'єкта оподаткування).

Для формування податкових зобов'язань використовуються різноманітні первинні документи відповідно до виду податку (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Первинні документи, що використовуються для обліку розрахунків за податками в ТОВ «Перемога»

Податок	Первинні документи
ПДВ	Податкові накладні, видаткові накладні, акти виконаних робіт
ПДФО	Розрахунково-платіжні відомості, табелі обліку робочого часу
Військовий збір	Розрахункові відомості з оплати праці
ЄСВ	Розрахунково-платіжні відомості, кадрові документи
Єдиний податок 4 групи	Договори оренди земельних ділянок, витяги з нормативної грошової оцінки
Екологічний податок	Акти використання ресурсів, розрахунки викидів

Джерело: сформовано автором.

Під час реалізації сільськогосподарської продукції підприємство оформлює видаткові накладні, товарно-транспортні накладні та податкові накладні. Податкові накладні реєструються в Єдиному реєстрі податкових накладних у встановлені законодавством строки.

При нарахуванні заробітної плати працівникам підставою для визначення податкових зобов'язань виступають табелі обліку використання робочого часу, накази про прийняття та звільнення працівників, розрахунково-платіжні відомості.

Первинні документи проходять перевірку за формою та змістом, після чого передаються до бухгалтерії для подальшого опрацювання (рис. 2.1).

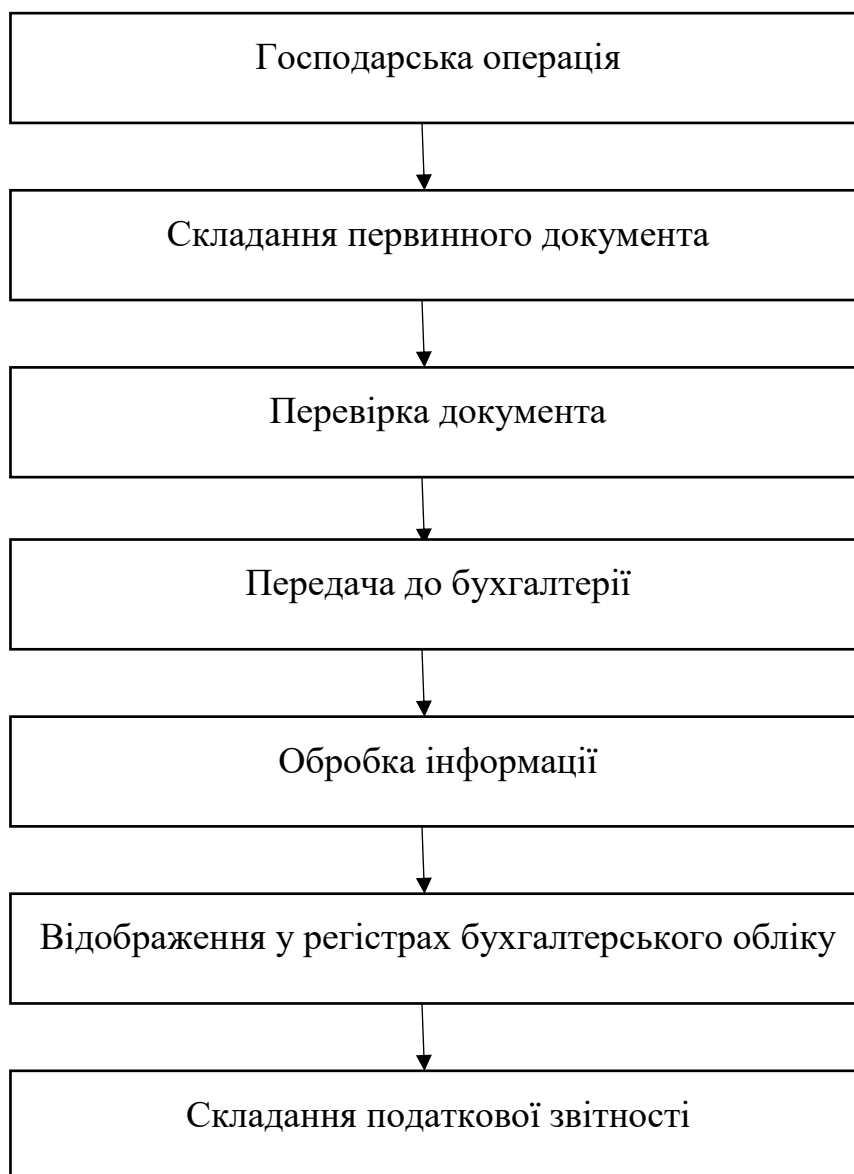

Рис. 2.1. Схема руху первинних документів з обліку податкових розрахунків у ТОВ «Перемога»

Джерело: сформовано автором.

Особливістю організації первинного обліку в досліджуваному господарстві є поєднання паперового та електронного документообігу. Значна частина податкових документів формується в електронній формі із застосуванням кваліфікованого електронного підпису.

Аналітичний облік розрахунків за податками у ТОВ «ПЕРЕМОГА» організовано з метою деталізації інформації щодо нарахування, обчислення та сплати кожного виду податків і обов'язкових платежів. Така система обліку

забезпечує постійний контроль за станом податкових зобов'язань підприємства, своєчасністю їх погашення та правильністю визначення сум податків, що підлягають перерахуванню до бюджету.

Аналітичний облік здійснюється за окремими рахунками та субрахунками бухгалтерського обліку, що дозволяє отримувати детальну інформацію щодо кожного податку. Основним рахунком для узагальнення інформації про розрахунки з бюджетом є рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами». У межах даного рахунку в господарстві відкрито відповідні субрахунки для обліку:

- єдиного податку четвертої групи;
- податку на доходи фізичних осіб;
- військового збору;
- інших податків та обов'язкових платежів.

Порядок відображення операцій з нарахування та сплати єдиного податку четвертої групи наведено у табл. 2.6.

Облік єдиного податку четвертої групи ведеться з урахуванням площі земельних угідь, що перебувають у користуванні підприємства, та їх нормативної грошової оцінки. Такий підхід дає можливість контролювати як річну суму податкових зобов'язань, так і розміри квартальних платежів відповідно до встановлених законодавством строків сплати.

Аналітичний облік податку на доходи фізичних осіб і військового збору організований за кожним працівником та видами отриманих доходів. Це забезпечує належний контроль за правильністю утримання податків із заробітної плати, своєчасністю їх нарахування та перерахування до бюджету.

Синтетичний облік розрахунків за податками у ТОВ «ПЕРЕМОГА» здійснюється із застосуванням журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку, яка традиційно використовується на сільськогосподарських підприємствах. Використання цієї форми обліку зумовлене необхідністю систематизації облікової інформації, забезпечення контролю за податковими

розрахунками та узагальнення даних для складання фінансової і податкової звітності.

Таблиця 2.6

Основні господарські операції та кореспонденції рахунків з обліку податків в ТОВ «ПЕРЕМОГА» за лютий-березень 2025 р.

№ п.п.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Нараховано єдиний податок за 2025 р.	911	641	179620,00
2	Придбано у ТОВ «АВІ» насіння озимої пшениці	208	631	40566,67
3	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	8113,33
4	Перераховано податок з доходів фізичних осіб утриманого з заробітної плати за 2 половину січня 2025 р. до бюджету	641.1	311	17247,34
5	Перераховано військовий збір	642	311	9503,95
6	Реалізовано ТОВ «Катеринопільський елеватор» насіння соняшнику	361	701	703945,43
7	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	140789,08
8	Перераховано податкове зобов'язання ПДВ за січень	641	311	163210
9	Утримано податок з доходів фізичних осіб із заробітної плати працівників ремонтної майстерні за першу половину лютого 2025 р.	661	641.1	19274,94
10	Утримано військовий збір	661	642	5354,15
11	Перераховано податок з доходів фізичних осіб утриманого з заробітної плати за 1 половину лютого 2025 р. до бюджету	641.1	311	19274,94
12	Перераховано військовий збір			5354,15
13	Придбано у ТОВ «УКРОЛ» мастила	208	631	7450
14	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	1490
15	Реалізовано пшеницю ТОВ «Вінницька птахофабрика»	361	701	148600
16	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	24766,67
17	Перераховано до бюджету суму єдиного податку 4 групи за I квартал 2025 р.	641	311	17962,00
18	Утримано податок з доходів фізичних осіб із заробітної плати працівників ремонтної майстерні за другу половину лютого 2025 р.	661	641.1	18914,94
19	Утримано військовий збір	661	642	5254,15

Джерело: сформовано автором на підставі даних облікових регістрів.

Основою журнально-ордерної форми є накопичення та групування інформації за кредитом рахунків бухгалтерського обліку в спеціальних регістрах — журналах-ордерах, які доповнюються аналітичними відомостями. Така система забезпечує взаємозв'язок між первинними документами, аналітичним і синтетичним обліком.

Для узагальнення інформації щодо розрахунків із бюджетом підприємство використовує журнал-ордер за рахунком 64 «Розрахунки за податками й платежами». У ньому відображаються всі операції з нарахування податків за кредитом рахунку 64 у кореспонденції з рахунками обліку витрат, доходів та інших господарських операцій. Погашення податкових зобов'язань відображається за дебетом рахунку 64 у кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів.

Особливе місце у системі податкового обліку господарства займає податок на додану вартість. Синтетичний облік ПДВ здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства із використанням рахунків класу 6 «Поточні зобов'язання». Для узагальнення інформації про розрахунки з ПДВ застосовується субрахунок 641 «Розрахунки за податками».

Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ відображається із використанням субрахунку 643 «Податкові зобов'язання», тоді як формування податкового кредиту здійснюється через субрахунок 644 «Податковий кредит». Наприкінці звітного періоду суми податкових зобов'язань та податкового кредиту зіставляються, а їх різниця відображається на субрахунку 641 як сума податку до сплати або бюджетного відшкодування (табл. 2.6).

Усі господарські операції з ПДВ систематизуються у журналі-ордері за рахунком 64, де відображаються дебетові та кредитові обороти відповідних субрахунків у кореспонденції з рахунками обліку доходів, витрат, запасів і грошових коштів. Після завершення звітного місяця підсумкові показники журналів-ордерів переносяться до Головної книги, що забезпечує формування узагальнених даних синтетичного обліку.

Підставою для внесення записів до журналів-ордерів є належним чином оформлені первинні документи, податкові накладні, бухгалтерські довідки та розрахунки. Такий порядок організації обліку сприяє своєчасному накопиченню інформації про податкові зобов'язання та створює умови для оперативного контролю за станом розрахунків із бюджетом.

Деталізація інформації щодо окремих податків і зборів здійснюється у допоміжних відомостях, які є складовими журнально-ордерної форми обліку. У цих регістрах накопичуються дані про суми нарахованих та сплачених податків, строки їх сплати, а також залишки заборгованості перед бюджетом. Завдяки цьому забезпечується можливість контролювати динаміку податкових розрахунків і своєчасно виявляти відхилення від установлених термінів виконання податкових зобов'язань.

Після завершення кожного звітного місяця дані журналів-ордерів узагальнюються у Головній книзі. Саме на цьому етапі формується зведена інформація про розрахунки з бюджетом, яка характеризує загальний стан податкових зобов'язань підприємства та рівень їх виконання.

Важливою перевагою журнально-ордерної форми є забезпечення тісного взаємозв'язку між первинними документами, аналітичними регістрами та показниками фінансової і податкової звітності. Її застосування дозволяє скоротити кількість облікових записів, уникнути дублювання інформації та підвищити ефективність контролю за правильністю нарахування податків.

Узагальнені показники рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» використовуються при складанні фінансової звітності, зокрема Балансу (Звіту про фінансовий стан), де відображаються поточні зобов'язання перед бюджетом. Крім того, дані цього рахунку є основою для формування податкової звітності платника єдиного податку четвертої групи та інших податкових декларацій. Взаємоузгодженість показників первинного, аналітичного та синтетичного обліку забезпечує достовірність звітної інформації та відповідність вимогам податкового законодавства.

Таким чином, система аналітичного та синтетичного обліку розрахунків за податками у ТОВ «ПЕРЕМОГА», побудована на основі журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку, забезпечує повноту відображення господарських операцій, належний контроль за станом податкових розрахунків і формування достовірної інформації для складання фінансової та податкової звітності. Це створює необхідні умови для ефективного управління податковими зобов'язаннями підприємства та мінімізації ризиків порушення податкового законодавства.

2.3. Аналіз рівня податкового навантаження на господарство

Важливою складовою оцінки ефективності функціонування підприємства є аналіз рівня його податкового навантаження, оскільки система оподаткування безпосередньо впливає на формування фінансових результатів, величину чистого прибутку, інвестиційні можливості та загальну конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Для сільськогосподарських підприємств податкові платежі мають особливе значення, адже поряд із виконанням фіскальної функції вони забезпечують соціальні гарантії працівників, формують надходження до місцевих бюджетів та сприяють розвитку сільських територій.

ТОВ «Перемога» здійснює господарську діяльність у сфері сільськогосподарського виробництва та застосовує спрощену систему оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників, що передбачає сплату єдиного податку четвертої групи. Крім того, підприємство виконує функції податкового агента щодо сплати податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску із заробітної плати працівників і виплат власникам земельних паїв.

Оцінювання податкового навантаження передбачає дослідження не лише абсолютних обсягів сплачених податків і зборів, а й їх структури, динаміки та співвідношення з основними показниками господарської

діяльності. Такий підхід дає можливість визначити найбільш вагомні складові податкових платежів, виявити тенденції їх зміни та оцінити вплив податкової системи на фінансовий стан підприємства.

Як свідчать дані рисунка 2.2, податкове навантаження ТОВ «Перемога» формується переважно за рахунок платежів, пов'язаних із використанням трудових та земельних ресурсів. Така структура є характерною для сільськогосподарських підприємств, де основним виробничим фактором виступає земля, а значна частина податкових зобов'язань виникає у процесі виплати заробітної плати працівникам та орендної плати власникам земельних паїв. Це підтверджує соціально-економічну роль підприємства у формуванні доходів місцевих бюджетів та державних цільових фондів.

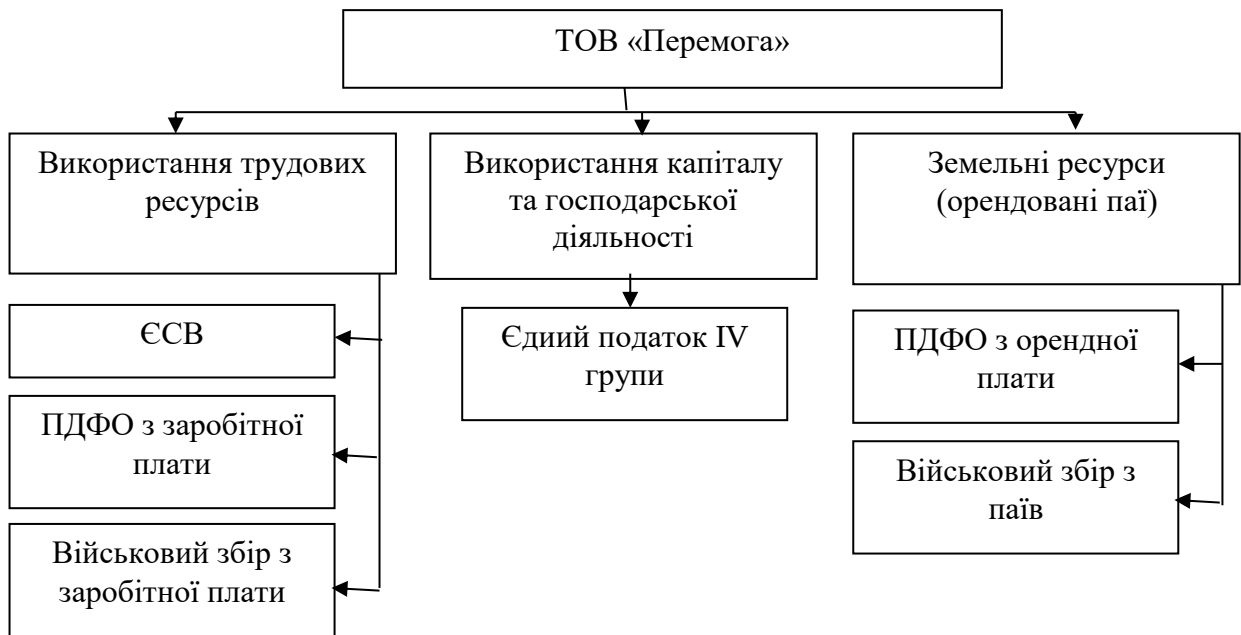

Рис. 2.2. Структура податкового навантаження ТОВ «Перемога»

Джерело: побудовано автором

Для визначення рівня податкового навантаження та оцінки його впливу на результати господарської діяльності підприємства доцільно дослідити склад і структуру податків, зборів та обов'язкових платежів, сплачених ТОВ «Перемога» упродовж 2023–2025 рр. (табл. 2.7). Аналіз структури податкових відрахувань дозволяє виявити основні джерела формування податкового

навантаження, оцінити динаміку окремих видів платежів та встановити їх значущість у загальній сумі фіскальних зобов'язань підприємства.

Найбільшу питому вагу у структурі податкових платежів займають ПДФО із виплат за земельні паї та ЄСВ, які у 2025 р. формували відповідно 30,6 % та 26,0 % загальної суми податкових відрахувань підприємства. Це свідчить про значну роль земельних ресурсів і трудового потенціалу у формуванні податкового навантаження господарства. Водночас найбільш високі темпи зростання характерні для військового збору, що обумовлено змінами податкового законодавства в умовах воєнного стану.

Таблиця 2.7

**Структура податків, зборів та обов'язкових платежів у
ТОВ «Перемога»**

Види податків, зборів та обов'язкових платежів	2023р.		2024 р.		2025 р.		2025 р. до 2023 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%
Єдиний податок 4 групи	167,0	9,7	167,1	8,8	179,6	7,4	12,6	107,5
Податок з доходів фізичних осіб	411,7	23,8	424,4	22,4	514,1	21,3	102,4	124,9
Єдиний соціальний внесок	505,6	29,2	531,2	28,1	628,3	26,0	122,7	124,3
Військовий збір	34,5	2,0	40,9	2,2	142,8	5,9	108,3	413,9
ПДФО (паї)	563,6	32,6	672,8	35,5	739,1	30,6	175,5	131,1
Військовий збір (паї)	46,9	2,7	56,1	3,0	209,2	8,7	162,3	446,1
Разом	1729,3	100,0	1892,5	100,0	2413,1	100,0	683,8	139,5

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

На рис. 2.3 наведено структуру податків та обов'язкових платежів ТОВ «Перемога» станом на 2025 р.

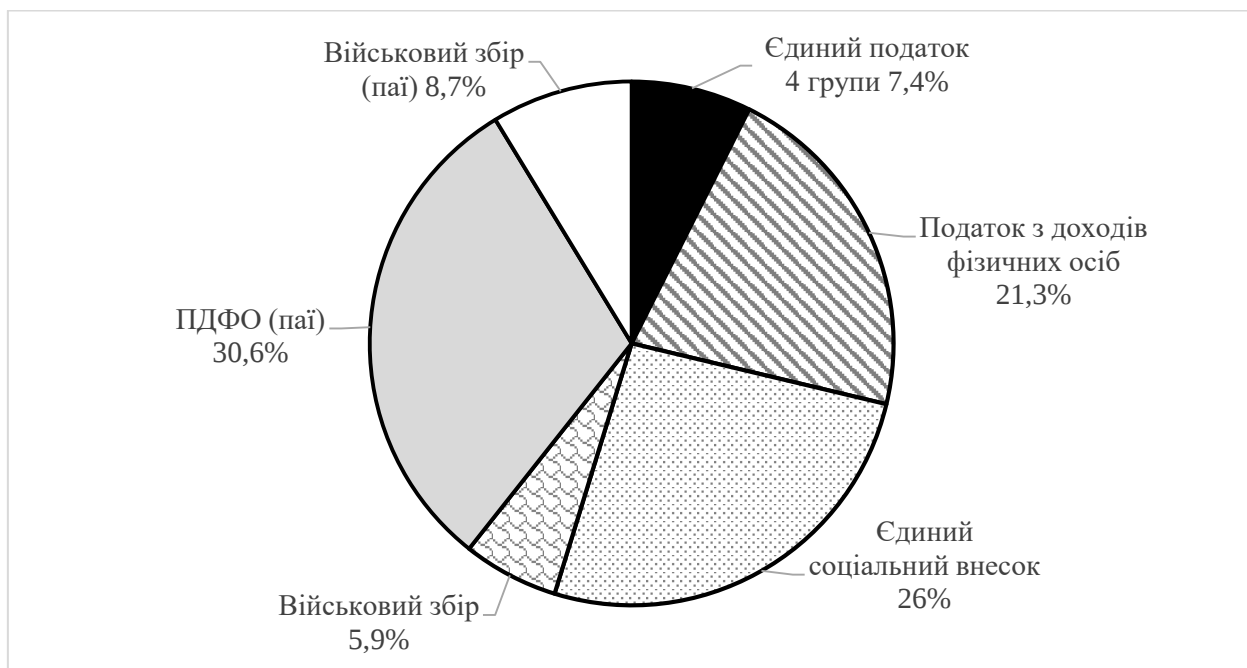

Рис. 2.3. Структура податків та зборів ТОВ «Перемога» у 2025 р.

Джерело: побудовано автором

Найбільшу частку у загальній структурі займає податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – 30,6%, що свідчить про значну питому вагу витрат, пов'язаних із оплатою праці персоналу підприємства. Другою за обсягом складовою є єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – 26%, який також прямо пов'язаний із фондом оплати праці та соціальним забезпеченням працівників.

Вагому частку формує також податок з доходів фізичних осіб (21,3%), що підтверджує суттєве податкове навантаження на доходи працівників підприємства. Єдиний податок становить 7,4%, що свідчить про відносно невисокий рівень прямого оподаткування діяльності підприємства в межах спрощеної системи.

Військовий збір у структурі податків займає 5,9%, а військовий збір (пай) – 8,7%, що загалом підкреслює зростання ролі цільових державних зборів у загальному податковому навантаженні.

Таким чином, структура податків і зборів ТОВ «Перемога» у 2025 році характеризується домінуванням соціально-пов'язаних платежів (ПДФО та ЄСВ), що свідчить про значну залежність загального податкового навантаження від витрат на оплату праці.

Таблиця 2.8 відображає динаміку податкового навантаження ТОВ «Перемога» за 2023–2025 рр. у розрізі основних фінансово-економічних показників та дозволяє оцінити як зміну абсолютних податкових платежів, так і їх ефективність відносно ресурсної бази підприємства.

Таблиця 2.8

Оцінка податкового навантаження ТОВ «Перемога»

Показники	2023р.	2024 р.	2025 р.	2025р. до 2023 р.	
				+/-	%
Загальна сума податків та платежів, тис. грн.	1729,3	1892,5	2413,1	683,8	139,5
Площа сільськогосподарської ріллі, га	639,8	618,3	611,6	-28,2	95,6
Валовий дохід, тис. грн.	24194,8	21450,4	30865,1	6670,3	127,6
Прибуток, тис. грн.	545,9	83,8	404,6	-141,3	74,1
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	49877	58380,4	61075,5	11198,5	122,5
Податкове навантаження:					
– на 1 грн. валового доходу, грн.	0,071	0,088	0,078	0,007	109,9
– на 1 грн. прибутку, грн.	3,17	22,6	5,96	2,79	188,0
– на 1 грн. активів, грн.	0,035	0,032	0,040	0,005	114,3
– на 1 га ріллі, грн.	2,70	3,06	3,95	1,25	146,3

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Аналіз відносних показників податкового навантаження показує змішану тенденцію. Податкове навантаження на 1 грн валового доходу зросло незначно з 0,071 до 0,078 грн (+9,9%), що означає помірне збільшення податкового тиску відносно виручки.

Найбільш показовим є різке зростання податкового навантаження на 1 грн прибутку: з 3,17 грн у 2023 р. до 5,96 грн у 2025 р. (після піку 22,6 грн у 2024 р.). Це свідчить про суттєве зниження ефективності формування прибутку та високу чутливість фінансового результату до податкових і витратних факторів.

Податкове навантаження на 1 грн активів також має тенденцію до зростання (з 0,035 до 0,040 грн), що означає, що активи підприємства

генерують дещо більше податкових зобов'язань, але без пропорційного зростання прибутковості.

Податкове навантаження на 1 га ріллі збільшилось з 2,70 до 3,95 грн (+46,3%), що свідчить про посилення фіскального тиску в розрахунку на земельний ресурс, ймовірно через зростання загальної суми податків при скороченні площі ріллі.

Досліджуване підприємство демонструє зростання масштабів діяльності (дохід, активи, податки), однак прибутковість залишається нестабільною, що призводить до підвищення відносного податкового навантаження, особливо в розрахунку на прибуток і земельні ресурси. Це може свідчити про необхідність оптимізації витратної політики та податкового планування.

З цією метою було здійснено розрахунок показників загальної податкомісткості діяльності, рівня податкового навантаження за окремими видами податків, а також коефіцієнтів ефективності оподаткування (табл. 2.9).

Щодо загальних показників спостерігається помірне зростання податкового навантаження. Зокрема, рівень податкомісткості реалізованої продукції збільшився з 0,072 у 2023 р. до 0,078 у 2025 р., що свідчить про незначне підвищення частки податків у вартості реалізованої продукції. Аналогічна тенденція простежується і за рівнем податкового навантаження доходів та витрат, які у 2024 р. досягли пікового значення (0,088–0,089), після чого у 2025 р. дещо знизилися, але залишилися вищими за базовий 2023 рік.

Найбільш показовим є рівень податкового навантаження прибутку, який демонструє суттєву нестабільність: у 2024 р. він різко зріс до 22,60, що пояснюється критичним зниженням прибутку підприємства в цьому році. У 2025 р. показник знизився до 5,96, однак все ще залишається значно вищим за рівень 2023 р. Це свідчить про високу чутливість податкового навантаження до коливань фінансового результату діяльності підприємства.

Показник доходу на 1 гривню сплачених податків має тенденцію до зниження з 13,99 у 2023 р. до 12,79 у 2025 р., попри певне відновлення у 2025 р. після падіння у 2024 р. Це означає, що ефективність генерування доходу на

одиницю податкових платежів зменшилася, тобто підприємство поступово витрачає більше податкового ресурсу на формування одиниці доходу.

Таблиця 2.9

Оцінка ефективності оподаткування ТОВ «Перемога»

№ з/п	Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р. до 2023 р., +/-
1. Загальні показники ефективності оподаткування					
1.1	Рівень податкомісткості реалізованої продукції (податкоспроможності підприємства)	0,072	0,088	0,078	+0,006
1.2	Рівень податкового навантаження доходів	0,071	0,088	0,078	+0,007
1.3	Рівень податкового навантаження витрат	0,073	0,089	0,079	+0,006
1.4	Рівень податкового навантаження прибутку	3,17	22,60	5,96	+2,79
1.5	Дохід на 1 гривню сплачених податків	13,99	11,33	12,79	-1,20
2. Податкове навантаження з податку на доходи фізичних осіб					
2.1	Коефіцієнт податкового навантаження витрат із ПДФО	0,017	0,020	0,017	0,00
3. Податкове навантаження з єдиного податку четвертої групи					
3.1	Коефіцієнт податкового навантаження доходів із ЄП	0,007	0,008	0,006	-0,001
3.2	Коефіцієнт податкового навантаження витрат із ЄП	0,007	0,008	0,006	-0,001
3.3	Коефіцієнт податкового навантаження прибутку із ЄП	0,306	1,995	0,444	+0,138

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

У розрізі ПДФО коефіцієнт податкового навантаження витрат залишається відносно стабільним (0,017–0,020), що свідчить про сталість впливу цього податку на витратну частину діяльності підприємства.

Щодо єдиного податку IV групи, спостерігається незначне зниження навантаження на доходи та витрати у 2025 р. порівняно з 2024 р., що може бути пов'язано зі зростанням доходів підприємства. Водночас коефіцієнт податкового навантаження прибутку є дуже волатильним: у 2024 р. він різко зріс до 1,995, а у 2025 р. знизився до 0,444, залишаючись, однак, вищим за

рівень 2023 р. Це підтверджує залежність показника від коливань прибутковості підприємства.

У цілому аналіз ефективності оподаткування ТОВ «Перемога» показує, що податкове навантаження підприємства характеризується помірним зростанням та значною чутливістю до змін фінансових результатів. Найбільш нестабільним є навантаження на прибуток, що пов'язано з його різкими коливаннями у 2024–2025 роках, тоді як навантаження на доходи та витрати залишається відносно стабільним.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ У ТОВ «ПЕРЕМОГА»

3.1. Удосконалення обліку розрахунків за податками

У сучасних умовах динамічного розвитку податкового законодавства, цифровізації економіки та посилення вимог контролюючих органів, питання удосконалення обліку розрахунків за податками набуває особливого значення для сільськогосподарських підприємств. ТОВ «Перемога», яке функціонує в Тульчинському районі Вінницької області та спеціалізується на вирощуванні зернових та олійних культур, потребує системного підходу до модернізації податкового обліку з метою підвищення його ефективності, достовірності та оперативності.

Аналіз діяльності підприємства свідчить про наявність низки проблем у сфері обліку податків, пов'язаних із застарілими методами обробки інформації, недостатнім рівнем автоматизації, складністю узгодження даних журнально-ордерної форми обліку з вимогами електронного адміністрування податків, а також необхідністю оптимізації податкових витрат у межах чинного законодавства.

Удосконалення обліку розрахунків за податками є стратегічним завданням, що дозволить підприємству не лише забезпечити дотримання податкової дисципліни, але й реалізувати податковий потенціал для зниження фінансового навантаження, оптимізації грошових потоків та підвищення конкурентоспроможності на ринку агропродукції.

Проведений аналіз стану обліку розрахунків за податками в ТОВ «Перемога» дозволив виявити ключові проблеми, які потребують невідкладного вирішення:

1. Недостатній рівень автоматизації облікових процесів. Хоча підприємство використовує елементи комп'ютерної обробки даних, журнально-ордерна форма обліку в значній мірі залишається ручною або напівавтоматизованою. Це призводить до значних витрат часу на заповнення журналів-ордерів, відомостей, зведених відомостей, а також збільшує ризик арифметичних помилок при перенесенні даних з первинних документів до зведених реєстрів.

2. Відсутність інтеграції з електронними сервісами державної податкової служби. Облік ПДВ потребує постійної взаємодії з системою електронного адміністрування податку на додану вартість (ЄРПН). Відсутність прямого обміну даними між обліковою системою підприємства та ЄРПН створює додаткове навантаження на бухгалтерський персонал, збільшує терміни обробки податкових накладних та підвищує ризик помилок при ручному введенні реєстраційних номерів, дат та сум.

3. Складність контролю за податковими різницями. Розрахунок податку на прибуток вимагає ведення паралельного обліку бухгалтерських та податкових даних з фіксацією тимчасових та постійних податкових різниць. Існуюча журнально-ордерна форма не забезпечує належного рівня деталізації для автоматичного розрахунку цих різниць, що призводить до ручного оброблення великих обсягів інформації та потенційних помилок у деклараціях.

4. Недосконалість внутрішнього контролю. Система внутрішнього контролю розрахунків з бюджетом потребує вдосконалення через відсутність автоматизованих інструментів звірки даних бухгалтерського обліку з податковою звітністю. Контрольні процедури здійснюються вибірково, без системного використання аналітичних інструментів для виявлення аномалій та ризикових операцій.

5. Проблеми з документообігом. Облік розрахунків за податками супроводжується значним документальним навантаженням. Відсутність електронного документообігу з постачальниками та покупцями ускладнює

процес отримання податкових накладних, актів виконаних робіт, договорів, що впливає на своєчасність відображення податкових зобов'язань та кредитів.

Одним із основних інструментів стратегічного управління є SWOT-аналіз, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також визначити можливості і загрози зовнішнього середовища. Це дозволяє розробляти ефективні стратегії розвитку та підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Перемога» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз системи обліку податків ТОВ «Перемога»

СИЛЬНІ СТОРОНИ 1. Наявність налагодженої журнально-ордерної форми обліку 2. Досвідчений бухгалтерський персонал 3. Дотримання принципів податкової дисципліни 4. Наявність чіткого розподілу облікових функцій	СЛАБКІ СТОРОНИ 1. Низький рівень автоматизації облікових процесів 2. Відсутність прямої інтеграції з ЄРПН та іншими державними реєстрами 3. Ручне заповнення значної кількості реєстрів 4. Складність контролю за податковими різницями
МОЖЛИВОСТІ 1. Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення 2. Автоматизація електронного документообігу 3. Використання хмарних технологій для обліку 4. Оптимізація податкового навантаження через детальний аналітичний облік	ЗАГРОЗИ 1. Зміни в податковому законодавстві, що вимагають оперативної адаптації обліку 2. Посилення податкового контролю та ризик штрафних санкцій 3. Відставання від конкурентів за рівнем управління податковими ризиками 4. Кадрові проблеми (вихід досвідчених бухгалтерів на пенсію)

Джерело: розроблено автором

Проведений SWOT-аналіз системи обліку податків ТОВ «Перемога» дозволяє комплексно оцінити стан системи обліку податків. Узагальнена матриця демонструє, що підприємство має достатньо сильних сторін для

забезпечення стабільного розвитку, проте одночасно перебуває під впливом суттєвих зовнішніх загроз та внутрішніх обмежень.

Розрахунки за податковими платежами безпосередньо пов'язані з формуванням облікової політики. Розроблення й затвердження облікової політики є відповідальним і суттєвим елементом організації обліку на підприємстві. Проте більшість господарюючих суб'єктів незалежно від форми власності не приділяє необхідної уваги питанням її формування.

Розрахунки за податковими платежами є важливою складовою системи бухгалтерського обліку та безпосередньо пов'язані з формуванням та удосконаленням облікової політики підприємства. Процес розроблення й затвердження облікової політики виступає одним із ключових елементів організації обліку, оскільки саме він визначає методичні та організаційні засади ведення бухгалтерського і податкового обліку. Водночас практика свідчить, що значна частина суб'єктів господарювання, незалежно від форми власності, приділяє недостатню увагу належному формуванню облікової політики. Облікова політика у сфері оподаткування ґрунтується на положеннях чинного законодавства та передбачає можливість вибору альтернативних підходів до організації облікового процесу. Формування такої політики охоплює вирішення комплексу організаційних і методичних питань, пов'язаних із визначенням елементів обліку податкових розрахунків, затвердженням первинних документів, які використовуються для відображення податкових операцій, встановленням порядку нарахування податкових зобов'язань за окремими видами податків, а також розробленням системи аналітичного обліку податків і зборів.

Завершальним етапом формування облікової політики є документальне оформлення та затвердження наказу про облікову політику підприємства. Доцільно передбачити в його структурі окремий розділ, присвячений організації обліку розрахунків з бюджетом за податковими платежами. У такому розділі мають бути визначені порядок ведення податкового обліку, методика аналітичного обліку податків і зборів, відповідальні особи, графік документообігу та порядок складання податкової звітності. Найбільш оптимальною, на нашу думку, є структура розділу Наказу про облікову

політику «Організація обліку розрахунків з бюджетом за податковими платежами» зображена на рис. 3.1.

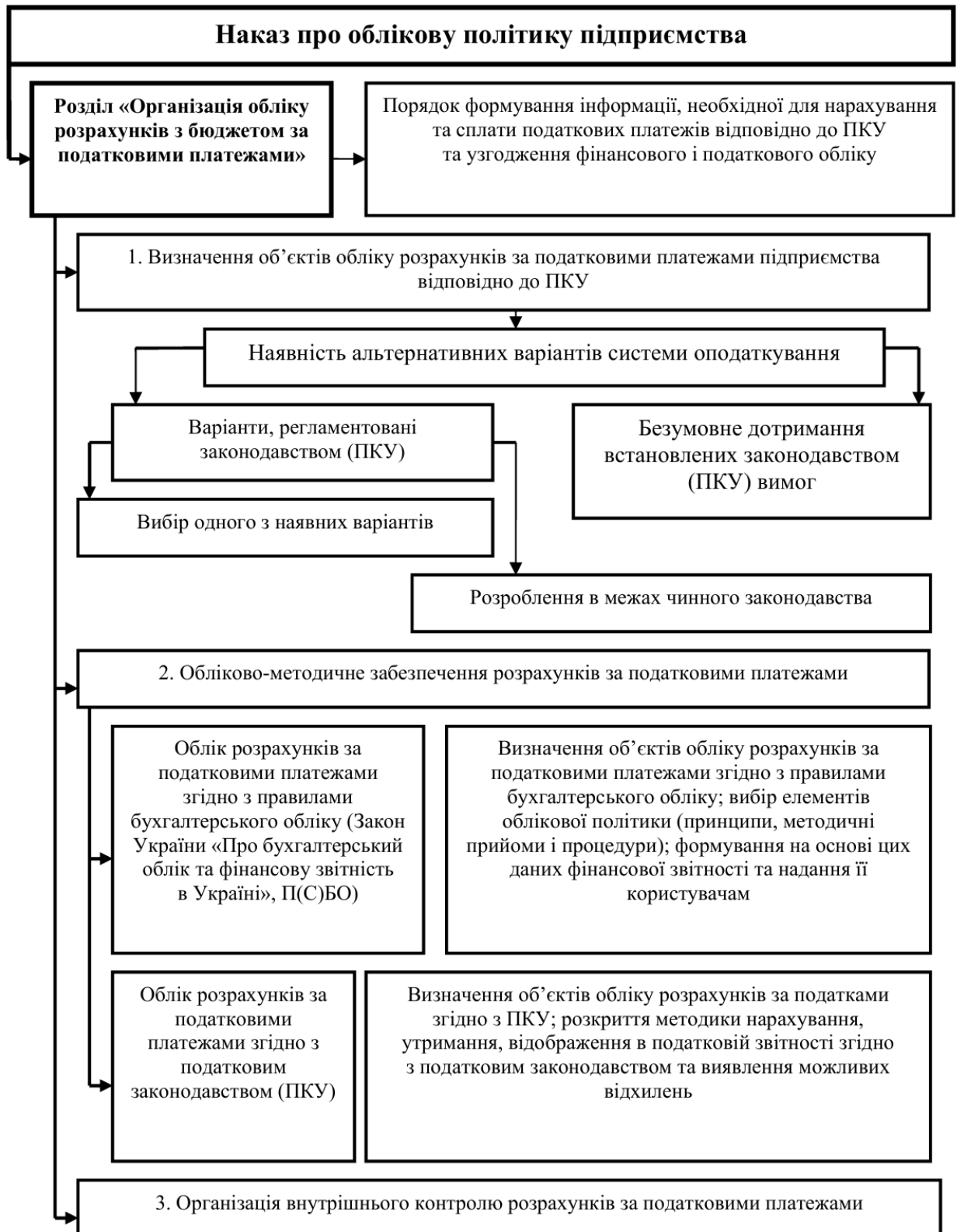

Рис. 3.1. Структура розділу Наказу про облікову політику підприємства «Організація обліку розрахунків з бюджетом за податковими платежами»

Джерело: узагальнено автором за [31, 52]

Раціональна організація обліку розрахунків за податковими платежами передбачає застосування ефективної системи оподаткування, а також вибір оптимальних методів, способів і процедур ведення податкового обліку. З огляду на це на підприємстві доцільно передбачити у Наказі про облікову політику окремий розділ, присвячений організації обліку розрахунків з бюджетом за податками та зборами. Схематично етапи облікового процесу розрахунків за податками подані на рис. 3.2.

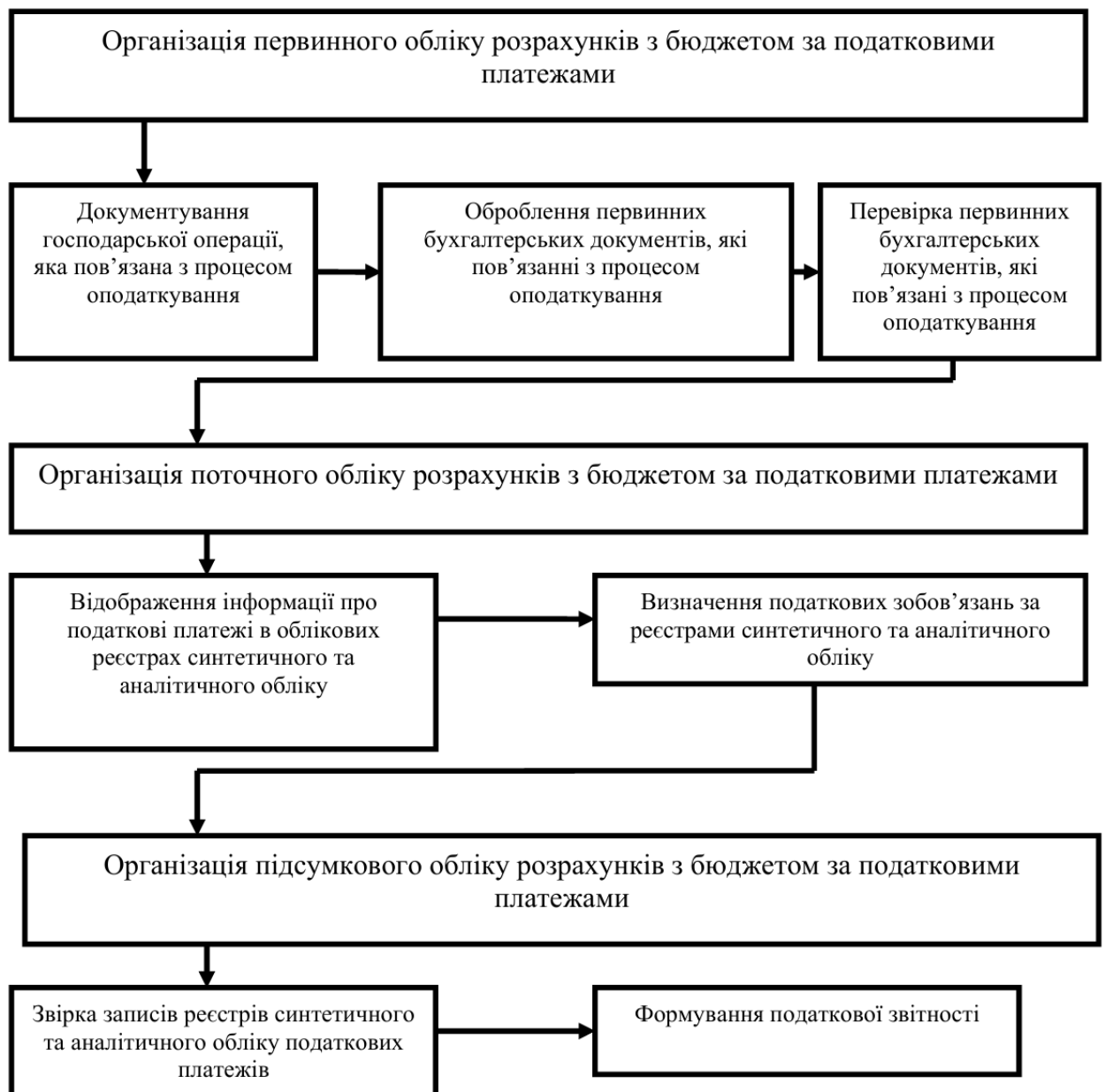

Рис. 3.2. Етапи організації облікового процесу розрахунків з бюджетом за податковими платежами

Джерело: узагальнено автором за [31, 52]

У розділі Наказу про облікову політику, який регламентує організацію обліку податкових розрахунків, доцільно визначити:

- перелік нормативно-правових актів загальнодержавного, галузевого та внутрішнього рівнів, що регулюють порядок нарахування, обліку та сплати податків і зборів;
- порядок та механізм розрахунку податкових зобов'язань за кожним видом податку відповідно до чинних законодавчих вимог.

Крім того, у додатках до цього розділу доцільно навести витяги з нормативних документів, якими підприємство керується при веденні податкового обліку та складанні звітності. Важливим елементом також є розроблення і затвердження форм внутрішніх та первинних документів, призначених для відображення, систематизації та накопичення інформації про розрахунки за податками і платежами.

Основним напрямом удосконалення аналітичного обліку є деталізація субрахунків рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами». Пропонується відкрити такі аналітичні рахунки:

6411 «Розрахунки за єдиним податком IV групи»

- 6411.1 – податкові зобов'язання поточного року;
- 6411.2 – сплата податку;
- 6411.3 – переплата (недоїмка).

6412 «Розрахунки з ПДВ»

- 6412.1 – податкові зобов'язання;
- 6412.2 – податковий кредит;
- 6412.3 – розрахунки з бюджетом.

6413 «Розрахунки з ПДФО»

6414 «Інші податки та збори»

642.1 «Розрахунки за військовим збором»

Одним із перспективних напрямів удосконалення організації аналітичного обліку податкових розрахунків у ТОВ «ПЕРЕМОГА» є

запровадження спеціального внутрішнього реєстру — «Податкової картки розрахунків з бюджетом». Такий реєстр дозволить систематизувати інформацію щодо нарахування, сплати та залишків за кожним видом податків і зборів, що значно підвищить рівень контролю за податковими зобов'язаннями підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Податкова картка обліку розрахунків за податками

Вид податку	Нараховано, грн	Сплачено, грн	Термін сплати	Відхилення	Примітка
Єдиний податок IV групи					
ПДВ					
ПДФО					
Військовий збір					

Джерело: розроблено автором

На сьогодні інформація про податкові платежі відображається у різних первинних документах, відомостях, журналах-ордерах та звітних формах, що ускладнює оперативний контроль за станом розрахунків із бюджетом. Ведення податкової картки дасть можливість об'єднати всі необхідні дані в одному аналітичному реєстрі та забезпечити їх оперативне використання керівництвом підприємства.

Податкова картка розрахунків з бюджетом повинна забезпечувати: облік нарахованих сум податків за кожним видом платежу; контроль термінів сплати податкових зобов'язань; облік фактично перерахованих сум до бюджету; визначення залишків заборгованості або переплати; контроль штрафних санкцій та пені; формування інформаційної бази для складання податкової звітності; проведення внутрішнього контролю та аудиту податкових розрахунків.

На підставі проведеного аналізу для ТОВ «Перемога» пропонується впровадження спеціалізованого програмного комплексу

«Мастер:Бухгалтерія», який спеціально створений для автоматизації обліку на сільськогосподарських підприємствах України.

«Мастер:Бухгалтерія» – це комплексне галузеве рішення, яке поєднує в собі можливості повноцінного бухгалтерського обліку з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва. Програма розроблена з урахуванням вимог чинного законодавства України, включаючи Податковий кодекс, Закон про бухгалтерський облік, галузеві стандарти сільськогосподарського обліку (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Функціональні можливості «Мастер:Бухгалтерія» в частині обліку податків

Функціональний блок	Опис можливостей	Перевага для ТОВ «Перемога»
Облік ПДВ	Автоматичне формування ПН, реєстрація в ЄРПН, контроль податкового кредиту	Відсутність штрафів за помилки в ПН, оптимізація податкового кредиту
Єдиний податок 4 групи	Автоматичний розрахунок за нормативною оцінкою, формування декларацій	Точний розрахунок податку
Облік ПДФО та ЄСВ	Нарахування за категоріями працівників, сезонні роботи	Дотримання трудового законодавства, автоматизація звітності
Облік спецрежимів	Підтримка спрощеної системи та спецрежимів	Можливість оптимізації системи оподаткування
Журнально-ордерна форма	Автоматичне формування Журналів ордерів, відомостей	Збереження традиційної форми облікових регістрів, зручність контролю

Джерело: сформовано автором

Запропоноване впровадження спеціалізованої програми «Мастер:Бухгалтерія» є оптимальним рішенням для сільськогосподарського підприємства, оскільки поєднує в собі дотримання традиційної журнально-

ордерної форми обліку з можливостями сучасної автоматизації, враховує галузеву специфіку виробництва (облік земель, техніки, біологічних активів) та забезпечує повноцінний податковий облік з інтеграцією в електронні сервіси ДПС.

Очікувані результати впровадження – зниження трудомісткості обліку на 50%, відсутність податкових штрафів, оптимізація податкових платежів та підвищення прозорості фінансової діяльності – свідчать про доцільність та економічну обґрунтованість запропонованих заходів. Перехід на автоматизовану систему обліку податків дозволить ТОВ «Перемога» зміцнити конкурентні позиції на ринку агропродукції та забезпечити сталий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

3.2. Напрями зниження податкового навантаження

Сучасні умови ведення аграрного бізнесу в Україні характеризуються значним податковим навантаженням на сільськогосподарські підприємства, що суттєво обмежує їх інвестиційні можливості та конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках. ТОВ «Перемога» як типово сільськогосподарське підприємство, що спеціалізується на рослинництві та тваринництві, наразі перебуває на спрощеній системі оподаткування четвертої групи, що визначає специфіку його податкових зобов'язань та відкриває певні можливості для оптимізації.

Аналіз структури податкових платежів ТОВ «Перемога» за останні три роки свідчить про певну диспропорцію у розподілі фінансових ресурсів між обов'язковими платежами до бюджету та власними інвестиційними потребами. Сукупне податкове навантаження на підприємство включає єдиний податок за ставкою, визначеною для четвертої групи платників єдиного податку, податок на доходи фізичних осіб (як податковий агент), військовий збір, земельний податок, акцизний податок (при реалізації

підакцизних товарів), рентну плату за спеціальне використання води та інші обов'язкові платежі.

Згідно з нормами Податкового кодексу України, платники єдиного податку четвертої групи сплачують єдиний податок у розмірі, що визначається як різниця між базовою ставкою та сумою сплаченої земельної ренти, але не менше мінімальної ставки, встановленої законодавством. Для сільськогосподарських підприємств, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції на власних земельних ділянках або на землях, що використовуються на умовах оренди, це створює специфічні умови формування податкових зобов'язань.

Важливим аспектом аналізу є визначення коефіцієнта податкового навантаження, який розраховується як відношення сукупних податкових платежів до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції. Для ТОВ «Перемога» цей показник у 2024 році становив 8,4%, що дещо нижче середньогалузевого показника (9,2%), але залишається значним у контексті низької рентабельності сільськогосподарського виробництва, яка для підприємства склала всього 12,3%.

Порівняльний аналіз ефективності застосування різних систем оподаткування для сільськогосподарських підприємств дозволяє визначити наступні ключові відмінності. Загальна система оподаткування передбачає сплату податку на прибуток за ставкою 18%, податку на додану вартість (за умови реєстрації платником ПДВ) та інших податків і зборів. Спрощена система оподаткування для аграріїв (четверта група) передбачає сплату єдиного податку за фіксованими ставками залежно від категорії земель та їх площі, що суттєво спрощує адміністрування податкових зобов'язань (табл. 3.4).

Проте існують певні обмеження застосування спрощеної системи оподаткування четвертої групи, зокрема щодо обсягу доходу (не повинен перевищувати встановлений законодавством поріг), структури доходів (не менше 75% доходу має надходити від виробництва сільськогосподарської

продукції), кількості працівників (не повинна перевищувати встановлений ліміт). ТОВ «Перемога» відповідає всім зазначеним критеріям, що дозволяє йому продовжувати застосування цієї системи оподаткування.

Таблиця 3.4

Порівняльний аналіз систем оподаткування для сільськогосподарських підприємств

Критерій порівняння	Загальна система оподаткування	Спрощена система (4 група)
Ставка податку на прибуток	18% від прибутку	Фіксована ставка єдиного податку
Об'єкт оподаткування	Прибуток	Площа сільськогосподарських угідь
Податковий облік	Повний бухгалтерський облік	Спрощений облік доходів і витрат
Звітність	Податкова декларація з податку на прибуток, ПДВ-звітність	Річна декларація з єдиного податку
Контроль	Постійний податковий контроль	Переважно документальні перевірки
Витрати на адміністрування	Високі (потрібні кваліфіковані бухгалтери)	Низькі (можливий самооблік)
Гнучкість планування	Висока	Обмежена

Джерело: сформовано автором

Аналізуючи резерви зниження податкового навантаження, необхідно розглянути декілька ключових напрямів. Перший напрям пов'язаний з оптимізацією структури землекористування та раціональним використанням пільг зі сплати земельного податку. Згідно з податковим законодавством, сільськогосподарські угіддя, зайняті під лісовими насадженнями природного походження, водними об'єктами, а також землі, що перебувають у

природоохоронних зонах, можуть користуватися пільгами або звільнятися від сплати земельного податку.

Другий напрям оптимізації пов'язаний з удосконаленням механізму формування фонду оплати праці та оптимізацією утримань податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Важливим інструментом є використання податкових соціальних пільг, які надаються платникам податку на доходи фізичних осіб у випадку наявності підстав, передбачених Податковим кодексом України.

Третій напрям передбачає оптимізацію структури господарських операцій з метою максимального використання податкових пільг, передбачених для сільськогосподарських товаровиробників. Зокрема, це стосується операцій з придбання пально-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин, сільськогосподарської техніки та обладнання.

Розробка комплексної програми зниження податкового навантаження для ТОВ «Перемога» базується на системному підході, який враховує специфіку аграрного виробництва, сезонність виробничих процесів, циклічність надходження доходів та особливості бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах (табл. 3.5).

Програма оптимізації податкового навантаження розроблена з урахуванням наступних ключових принципів: законності (всі пропоновані заходи повинні відповідати чинному законодавству України), комплексності (охоплення всіх видів податків та зборів, що сплачуються підприємством), економічної доцільності (перевага заходів, які забезпечують максимальний економічний ефект при мінімальних витратах на їх реалізацію), оперативності (можливість оперативного реагування на зміни податкового законодавства).

Структура програми включає три основні блоки: організаційно-методичний блок (вдосконалення системи обліку та контролю податкових зобов'язань), оптимізаційний блок (конкретні заходи зі зниження податкового навантаження за кожним видом податків), контрольно-аналітичний блок (моніторинг ефективності реалізації програми та коригування заходів).

Таблиця 3.5

Паспорт комплексної програми оптимізації оподаткування

Назва програми	Податкова стратегія-2025: оптимізація та сталий розвиток
Замовник	ТОВ «Перемога», Тульчинський район, Вінницька область
Виконавець	Бухгалтерська служба підприємства спільно з зовнішнім консультантом
Термін реалізації	01.01.2025 – 31.12.2027 (36 місяців)
Загальний бюджет програми	85 000 грн (включаючи консультації, навчання, оновлення ПЗ)
Очікуваний економічний ефект	Зниження податкового навантаження на 15%
Відповідальна особа	Головний бухгалтер

Джерело: сформовано автором

Особливу увагу при розробці програми приділено врахуванню специфіки сільськогосподарського обліку, який відрізняється від обліку в інших галузях народного господарства рядом істотних особливостей. По-перше, це сезонність виробництва, що призводить до нерівномірності надходження доходів та формування витрат протягом року. По-друге, це тривалість виробничого циклу, особливо в рослинництві, що потребує застосування специфічних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

Програма передбачає впровадження сучасних автоматизованих систем обліку, які дозволяють оперативно відстежувати формування податкових зобов'язань, моделювати податкові наслідки господарських операцій та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Використання спеціалізованих програмних продуктів для аграрного сектору, таких як «Мастар:Агро» та інших, дозволяє інтегрувати дані виробничого, бухгалтерського та податкового обліку.

Важливим елементом програми є врахування особливостей оподаткування сільськогосподарських операцій. Зокрема, операції з реалізації сільськогосподарської продукції, виробленої на власних земельних ділянках, звільняються від оподаткування податком на додану вартість (крім операцій з реалізації сільськогосподарської продукції в переробленому вигляді). Це створює додаткові можливості для оптимізації податкового навантаження через раціональну організацію виробничих процесів.

Програма також враховує специфіку формування податкових витрат у сільськогосподарському виробництві. До складу валових витрат включаються витрати на придбання насіння, добрив, пально-мастильних матеріалів, засобів захисту рослин, витрати на оплату праці працівників, амортизація сільськогосподарських машин та обладнання. Особливу увагу приділено правильному віднесенню витрат до відповідних періодів з урахуванням сезонності виробництва.

Перший блок заходів програми спрямований на оптимізацію сплати єдиного податку четвертої групи. Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити наступні можливості зниження податкового навантаження. По-перше, це перехід на спрощену систему оподаткування третьої групи для окремих видів діяльності, що може бути доцільним у випадку здійснення підприємством диверсифікованих операцій (надання послуг, торгівля).

По-друге, оптимізація структури землекористування шляхом передачі частини земельних ділянок, які не використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції або використовуються неефективно, в оренду іншим сільськогосподарським товаровиробникам. Це дозволяє зменшити базу нарахування єдиного податку та оптимізувати витрати на обробіток землі.

По-третє, використання механізму заліку переплати з єдиного податку майбутніми періодами або повернення її з бюджету. Програма передбачає здійснення заходів щодо повернення цієї суми або її заліку в рахунок майбутніх платежів.

Другий блок заходів спрямований на оптимізацію сплати податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Ключовими інструментами є: максимальне використання податкових соціальних пільг для працівників, які мають право на їх отримання; оптимізація структури оплати праці шляхом збільшення частки натуральних форм оплати (продукція власного виробництва), яка оподатковується за спеціальними правилами; впровадження гнучких форм організації праці, що дозволяють оптимізувати фонд оплати праці.

Згідно з нормами Податкового кодексу України, податкова соціальна пільга надається у розмірі, що дорівнює 100% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень. У 2024 році це становить 1514 грн на місяць.

Аналіз кадрового складу ТОВ «Перемога» свідчить про те, що багато працівників отримують податкову соціальну пільгу, тоді як потенційно право на неї (багатодітні сім'ї, працівники, що утримують інвалідів, студенти-заочники) (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розрахунок ефекту від використання податкових соціальних пільг працівниками ТОВ «Перемога»

Категорія працівників	Кількість, осіб	Розмір пільги на місяць, грн	Річний ефект зменшення ПДФО, грн
Багатодітні батьки (3+ дітей)	5	1514,00 на кожну дитину	62134,56
Батьки дитини-інваліда	1	2271,00	4905,36
Опікуни інвалідів	3	2271,00	14716,08
Усього потенційний ефект	9	-	81756,00

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Програма передбачає проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед працівників щодо порядку отримання податкової соціальної пільги та допомогу в оформленні необхідних документів.

Щодо оптимізації сплати військового збору, то програма передбачає використання механізмів, передбачених законодавством, зокрема звільнення від сплати військового збору доходів, що виплачуються у вигляді матеріальної допомоги на лікування, матеріальної допомоги у разі смерті працівника або члена його сім'ї, страхових виплат за договорами добровільного медичного страхування.

Третій блок заходів спрямований на оптимізацію сплати земельного податку. Основними інструментами є: використання пільг зі сплати земельного податку для земель сільськогосподарського призначення; перегляд кадастрової вартості земельних ділянок у разі зниження їх родючості або зміни цільового призначення; оформлення права власності (користування) на земельні ділянки, які фактично використовуються підприємством, але не оформлені належним чином.

Згідно з Податковим кодексом України, сільськогосподарські товаровиробники звільняються від сплати земельного податку за земельні ділянки, зайняті сільськогосподарськими угіддями (крім земель, що перебувають у власності або користуванні підприємств переробної промисловості). ТОВ «Перемога» має право на таке звільнення за умови дотримання критеріїв сільськогосподарського товаровиробника (сума доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки становить не менше 75% загального доходу).

Узагальнюючи результати дослідження можна розрахувати резерви зниження податкового навантаження. Таблиця 3.7 представляє аналітичне узагальнення резервів зниження податкового навантаження ТОВ «Перемога» за основними категоріями податкових зобов'язань та обов'язкових платежів.

Таблиця 3.7

**Резерви зниження податкового навантаження у ТОВ «Перемога»,
тис. грн.**

Види податків, зборів та обов'язкових платежів	2025 р.	Прогноз на 2026 р.	Резерви зниження податкового навантаження	
			+/-	%
Єдиний податок 4 групи	179,6	174,2	5,4	97,0
Податок з доходів фізичних осіб	514,1	432,3	81,8	84,1
Єдиний соціальний внесок	628,3	628,3	0	100,0
Військовий збір	142,8	142,8	0	100,0
ПДФО (паї)	739,1	739,1	0	100,0
Військовий збір (паї)	209,2	209,2	0	100,0
Разом	2413,1	2325,9	87,2	96,4

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

За результатами аналізу даних таблиці встановлено, що загальна сума податкових платежів підприємства у 2025 році становить 2413,1 тис. грн, тоді як у 2026 році внаслідок впровадження заходів оптимізації прогнозується зниження цього показника до 2325,9 тис. грн, що забезпечить загальний резерв зниження податкового навантаження в розмірі 87,2 тис. грн або 3,6% від чинного рівня (96,4% у відносному вираженні).

Найбільш значний резерв зниження податкового навантаження сформовано за рахунок оптимізації податку з доходів фізичних осіб (ПДФО), де прогнозується зниження платежів з 514,1 тис. грн у 2025 році до 432,3 тис. грн у 2026 році, що становить абсолютний резерв у розмірі 81,8 тис. грн або 15,9% зниження (84,1% від базового рівня). Цей суттєвий резерв формується переважно за рахунок впровадження податкових соціальних пільг для працівників, які раніше їх не використовували, оптимізації структури оплати праці шляхом збільшення частки натуральних форм розрахунку, а також впровадження гнучких форм організації праці, що дозволяє раціоналізувати фонд оплати праці без зниження реального доходу працівників.

Щодо єдиного податку четвертої групи, то тут резерв зниження є відносно скромним — 5,4 тис. грн (зниження на 3% до рівня 97,0% від базового). Це пояснюється обмеженими можливостями маневру в рамках фіксованої ставки єдиного податку, яка залежить від грошової оцінки земельних ділянок. Основними джерелами економії в цій категорії є перегляд структури землекористування, залік наявної переплати попередніх періодів та оптимізація категорій земель, що підлягають оподаткуванню.

Отже, структура резервів свідчить про концентрацію основного потенціалу оптимізації (93,8% від загального обсягу економії) у сфері податку з доходів фізичних осіб, тоді як інші категорії податкових платежів або мають обмежений потенціал оптимізації (єдиний податок), або взагалі не підлягають зниженню в рамках чинного законодавства (ЄСВ, військовий збір, податки з паїв). Такий розподіл резервів детермінує пріоритетність напрямків реалізації програми оптимізації та визначає основні заходи, які необхідно впровадити для досягнення максимального ефекту від зниження податкового навантаження.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Податки є однією з базових фінансово-економічних категорій, яка забезпечує наповнення бюджетів усіх рівнів та виступає важливим інструментом державного впливу на соціально-економічні процеси. Їх характерними ознаками є обов'язковість сплати, безповоротність, безеквівалентність та законодавче закріплення. Через механізм оподаткування здійснюється перерозподіл частини валового внутрішнього продукту між державою, населенням і суб'єктами господарювання. Проведене узагальнення наукових поглядів свідчить, що в економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності податків, що обумовлено складністю цієї категорії та її дослідженням з позицій фінансової науки, економіки, права й бухгалтерського обліку.

Податкове навантаження розглядається як комплексний показник, який відображає рівень впливу податкової системи на діяльність підприємств та економічний розвиток держави. Його раціональна величина має забезпечувати належний рівень бюджетних надходжень без надмірного обмеження фінансових можливостей платників податків. Дослідження рівня податкового навантаження є важливим інструментом оцінки ефективності податкової політики та створення умов для забезпечення фінансової стабільності й конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

2. Встановлено, що облік розрахунків за податковими платежами посідає важливе місце в системі управління фінансовими ресурсами підприємства, оскільки забезпечує достовірне та своєчасне відображення податкових зобов'язань у бухгалтерському обліку й звітності. Його функціонування ґрунтується на положеннях Конституції України, Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, законодавства у сфері бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів.

Ефективна організація податкового обліку передбачає коректне визначення бази оподаткування, використання відповідної системи рахунків і субрахунків, належне документування господарських операцій, а також

постійний контроль за своєчасністю нарахування і перерахування податкових платежів до бюджету.

3. Аналіз податкового навантаження є важливою складовою інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством, оскільки дозволяє оцінити вплив податкових платежів на фінансові результати та загальну ефективність господарської діяльності. Теоретичною основою такого аналізу виступають системний підхід, методи фінансового аналізу та економіко-статистичний інструментарій.

Оцінка податкового навантаження здійснюється за допомогою системи абсолютних і відносних показників, які характеризують співвідношення сум сплачених податків із доходами, прибутком, витратами, активами та іншими економічними параметрами діяльності підприємства. Застосування горизонтального, вертикального, коефіцієнтного та факторного аналізу дає можливість визначити тенденції зміни податкового навантаження, дослідити його структуру та встановити чинники, що впливають на рівень податкового тиску.

Таким чином, використання сучасних науково-методичних підходів до аналізу податкового навантаження формує якісну інформаційну основу для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності податкового менеджменту, оптимізації податкових платежів у межах чинного законодавства та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

4. Проведена оцінка результатів господарської діяльності ТОВ «Перемога» показала, що підприємство є диверсифікованим аграрним виробником із переважною орієнтацією на вирощування зернових і технічних культур. Наявний ресурсний потенціал господарства характеризується відносною стабільністю земельних угідь, збільшенням вартості оборотних фондів та поступовим нарощуванням обсягів авансованого капіталу.

Разом із тим зменшення середньооблікової чисельності персоналу сприяло зростанню виробничого навантаження на одного працівника та підвищенню ролі технічного забезпечення виробничих процесів. Обсяги

виробництва сільськогосподарської продукції протягом досліджуваного періоду змінювалися нерівномірно, що обумовлено трансформацією структури посівних площ, природно-кліматичними умовами та коливаннями ринкової кон'юнктури.

Попри позитивну динаміку чистого доходу від реалізації продукції, рівень прибутковості у 2024–2025 роках залишався нестійким унаслідок швидшого зростання виробничих витрат порівняно з доходами. Це вказує на необхідність удосконалення системи управління витратами та підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

5. Дослідження особливостей організації первинного, аналітичного та синтетичного обліку податкових розрахунків у ТОВ «Перемога» засвідчило, що чинна система обліку відповідає вимогам нормативно-правових актів і базується на застосуванні журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку.

Первинний облік забезпечує належне документальне оформлення господарських операцій, пов'язаних із виникненням податкових зобов'язань, зокрема щодо єдиного податку четвертої групи, податку на доходи фізичних осіб, військового збору та інших обов'язкових платежів. Аналітичний облік за рахунком 64 «Розрахунки за податками й платежами» дає можливість здійснювати деталізований контроль за нарахуванням і сплатою кожного виду податків, тоді як синтетичний облік забезпечує узагальнення інформації в журналах-ордерах та Головній книзі.

Загалом система обліку розрахунків із бюджетом у господарстві є впорядкованою та забезпечує належний рівень контролю за виконанням податкових зобов'язань, що сприяє своєчасному поданню податкової звітності та підвищенню достовірності облікової інформації.

6. Проведений аналіз податкового навантаження ФГ «ВОЛ» свідчить про поступове зменшення рівня податкового тиску відносно доходу, активів і земельних ресурсів підприємства упродовж 2022–2024 років. Така тенденція характеризує відносну стабільність умов оподаткування та підтверджує

ефективність використання підприємством спрощеної системи оподаткування.

У структурі податкових платежів найбільшу частку займають платежі, пов'язані з оплатою праці, що відповідає специфіці функціонування сільськогосподарських товаровиробників. Водночас рівень податкового навантаження на фінансовий результат залишається достатньо відчутним через коливання показників прибутковості підприємства.

Результати розрахунку показників ефективності оподаткування підтверджують позитивну динаміку податкової віддачі. Проте проведене дослідження дає підстави стверджувати, що фінансова стабільність господарства значною мірою визначається ефективністю управління виробничими витратами та результативністю господарської діяльності, а не лише рівнем податкового навантаження.

7. Проведене дослідження системи обліку розрахунків за податками у ФГ «ВОЛ» засвідчило, що її організація загалом відповідає вимогам чинного податкового та бухгалтерського законодавства України і здійснюється із застосуванням журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку. Разом із тим аналіз дозволив виявити низку напрямів для підвищення ефективності облікового процесу, серед яких:

- деталізація рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» через відкриття додаткових субрахунків за окремими видами податків і зборів;
- передбачити у наказі про облікову політику розділ «Організація обліку розрахунків з бюджетом за податковими платежами»;
- удосконалення аналітичного обліку шляхом введення додаткових аналітичних граф у журнали-ордери та допоміжні відомості, що забезпечить більш детальний контроль за рухом податкових платежів;
- запровадження спеціального внутрішнього реєстру — «Податкової картки розрахунків з бюджетом». Такий реєстр дозволить систематизувати інформацію щодо нарахування, сплати та залишків за кожним видом податків

і зборів, що значно підвищить рівень контролю за податковими зобов'язаннями підприємства;

– автоматизація облікових процедур із використанням програмного продукту «Мастер:Бухгалтерія» у конфігурації «АГРО», що сприятиме підвищенню оперативності обробки інформації, точності розрахунків та зменшенню ризику виникнення помилок.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичного забезпечення, удосконаленню контролю за розрахунками з бюджетом, зміцненню податкової дисципліни та покращенню фінансового стану господарства.

8. Результати дослідження організації податкового обліку та оцінки податкового навантаження у ТОВ «Перемога» свідчать, що ефективне управління податковими зобов'язаннями є одним із визначальних чинників забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності фермерського господарства. Встановлено, що зниження податкового навантаження може бути досягнуте шляхом комплексного використання інструментів податкового планування, раціонального застосування спрощеної системи оподаткування, використання податкових соціальних пільг, оптимізації структури земельних ресурсів і витрат на оплату праці, удосконалення облікових процедур та автоматизації податкового обліку.

Проведені розрахунки потенційних резервів оптимізації податкових платежів підтвердили можливість скорочення податкового навантаження за податком на доходи фізичних осіб приблизно на 16 % , а єдиного податку 4 групи на 3%.

Запровадження запропонованих заходів створює умови для більш точного прогнозування податкових витрат, підвищення достовірності облікової інформації, мінімізації фінансових ризиків і запобігання застосуванню штрафних санкцій. Комплексний підхід до управління податковим навантаженням забезпечує раціональніше використання ресурсного потенціалу господарства, сприяє зміцненню його економічної

стабільності, підвищенню інвестиційної привабливості та формує підґрунтя для сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх О. В. Податковий аудит у системі фінансового контролю: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 412 с.
2. Барабаш Л. Податкова система України: сучасні аспекти функціонування та напрями оптимізації. *Review of Transport Economics and Management*. 2024. URL: https://pte.ust.edu.ua/article/view/304090?utm_source (дата звернення: 15.03.2026).
3. Баранова В. Г., Дубовик О. Е. Вплив податкового навантаження на розвиток підприємництва. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 1(60). С. 5–30.
4. Бенч Н.Я. Податкове навантаження як окрема економічна категорія: теоретична сутність та спроби обрахунку. *Наукові праці НДФІ*. 2008. №2(43). С. 111-118.
5. Білостоцька В.О., Острівецький В.О. Податкове навантаження в Україні. *Фінанси України : науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України*. 2012. № 12. С. 75-79.
6. Богатирьова Є. М. Податкове навантаження як індикатор результативності податкових реформ в Україні. *Економічний простір*. 2014. № 84. С. 110–121.
7. Буряк П.Ю., Кулинич Х.В. Історичний аспект та сутність податкового навантаження як економічної категорії. *Наука й економіка*. 2014. № 3(35) С. 207–214.
8. Буткевич О. Формування облікової політики щодо розрахунків за податковими платежами. *Економічний простір*, 2021. (171), С. 87-92. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/171-15>
9. Буцька О.Ю. Методика оцінки податкового навантаження: порівняльний аналіз. *Агросвіт*. 2013. №24.С. 25-27
10. Бутинець, Т. А. Сучасний стан обліку і документування розрахунків з податку на додану вартість. *Проблеми теорії та методології*

бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. №(1(28), С. 51–62.
[https://doi.org/10.26642/pbo-2014-1\(28\)-51-62](https://doi.org/10.26642/pbo-2014-1(28)-51-62)

11. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 11.04.2026).

12. Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн. Баз. на 2-ому виданні ВТС СУМ; голов. ред. В. Т. Бусел, редактори-лексикографи: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко. Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.

13. Волчанська Л.В., Юшковський Д.Д. Податковий аспект організації обліку та аудиту податку на додану вартість. *Економіка і суспільство*. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-10> (дата звернення: 15.03.2026).

14. Гавриленко В.О., Давиденко С.Л. Податкове навантаження як показник ефективності податкової системи в Україні. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2020. Вип. 68. С. 46-55.

15. Гарбар Ж. В., Собчук С. І. Податкові надходження у системі формування доходів бюджету. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 7. С. 14-21.

16. Годованець О.В., Маршалок Т.Я. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економічної стратегії держави. *Економічний аналіз*. 2008. № 3. С. 85–89.

17. Дмитрук Б.П., Гріднєва Д.В. Сучасні реалії методології, методики і організації обліку податків та зборів. *Економіка і суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-53> (дата звернення: 15.03.2026).

18. Живко З.Б., Родченко С.С. Податкове навантаження: сутність, методи вимірювання та оцінка рівня. *Економічний простір*. 2020. №158. С. 23-27.

19. Загородній А.Г., Єлісєєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності: Монографія. Львів. Цент Бізнес-Сервісу, 2003. 152 с.
20. Іванов С. А. Податкове навантаження та його вплив на економіку: монографія. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 248 с.
21. Іванов Ю.Б. Сучасне оподаткування: мотиваційний аспект : [монографія] / Ю.Б. Іванов, О.Л.Єськов. –Х. : ІНЖЕК, 2007. – 328 с.
22. Ільєнко Р. В. Теоретико-методичні основи моделювання податкового навантаження в умовах економічної кризи // Науковий вісник Полісся. 2015. № 2(2). С. 127–131. DOI: 10.25140/2410-9576-2015-2(2)-127-131. URL: [https://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/view/51698/0?utm_source=\(дата звернення: 16.03.2026\)](https://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/view/51698/0?utm_source=(дата звернення: 16.03.2026)).
23. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291. Дата оновлення: 29.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 10.03.2026).
24. Кирилюк Н.С. Облік непрямих податків. Бухгалтерський облік і аудит. 2017. № 8. С. 231-238
25. Кодекс законів про працю України № 2005-VIII від 06.04.2017 – VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2005-19#Text> (дата звернення: 15.03.2026).
26. Колісніченко П.Т. Методичні підходи до розрахунку податкового навантаження на мікроекономічному рівні. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: зб. наук. праць. Серія «Економічні науки»*. 2010. № 1(18). С. 49-55.
27. Концева В.В., Антоненко Н.В., Карлова І.О. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства. *Економіка і суспільство*. 2021. Вип. 29. URL: <https://cutt.ly/gx0kxsa> (дата звернення: 28.11.2025).

28. Краєвський В., Костенко О., Скорик М. Податковий аудит: зміст і дуальна функція обліку як об'єкта та засоба. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 24. С. 123–128.

29. Крупей Н. Деякі аспекти формування облікової політики для цілей оподаткування. *Економічні науки*. Серія: Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9 (2). С. 231–240. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9\(2\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9(2)_35)

30. Кузь В.І. Методичні підходи до аналізу податкового навантаження на основні показники діяльності суб'єкта господарювання. *Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference, March 1-2, 2022. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine*. Р. 130–133.

31. Кушніренко О. Аспекти облікової політики та внутрішнього контролю розрахунків за податками на сільськогосподарських підприємствах. *Економічні науки*. Серія: Облік і фінанси. 2014. Вип. 11 (2). С. 174–182. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2014_11\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2014_11(2)_26) (дата звернення: 15.03.2026).

32. Кушнірчук Ю.М. Оптимізація рівня фіскального навантаження з метою економічного забезпечення держави. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20/11. С. 161–169.

33. Лавренюк В.Г. Податковий облік та звітність: навч. посіб. / В.Г. Лавренюк. К.: Центр навчальної літератури, 2008. 264 с.

34. Левченко Н.М. Систематизація методик оцінки податкового навантаження на суб'єктів господарювання. *Сталий розвиток економіки*. 2010. № 6. С. 270–275.

35. Лега О. В. Облік розрахунків за податками та платежами: систематизація поглядів. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 54 URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct54-41> (дата звернення: 13.03.2026)

36. Матвійчук Л., Олійник Л. Податкове навантаження вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану: методичний аспект. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2022. URL:

https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/953?utm_source

(дата звернення: 15.03.2026).

37. Махмудов Х.З., Тараненко В.Є. Оптимізація податкового навантаження у системі заходів державного регулювання економіки. *Наукові праці*. 2011. № 2(3). С. 233-239.

38. Мельник О.В. Податковий аналіз як інструмент податкового менеджменту сільськогосподарського підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 207-210.

39. Мельничук Г. С. Організація та методика аналізу податкового навантаження на підприємство: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 159-175. URL: <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2c2bda55-31a4-4aa9-8a49-b8d5d2847d68/content?trackerId=b5b8b23b414cc038> (дата звернення: 02.02.2026).

40. Мельничук Г., Ткаченко В. Теоретико-методичні аспекти податкового планування на підприємстві. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2022. № 2. С. 97–116. URL: <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/dpujournal/article/view/14> (дата звернення: 15.04.2026)

41. Мірчев О.В. Проблеми і шляхи нарощування податкового потенціалу у світлі реалізації окремих принципів податкового кодексу України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 2(14). С. 134–138.

42. Набатова, Ю. О., Набатова, Ю. А., Богуславська, А. О. Фактори впливу на обсяги податкових надходжень місцевих бюджетів. *Ефективна економіка*. 2017. № 9. С. 101-105.

43. Нагірняк М. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення управлінського контролю податковими витратами і податковими зобов'язаннями. *Економіка, управління та адміністрування*, 2024. №(1(107)), С. 120-129. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-1\(107\)-120-129](https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-120-129) (дата звернення: 16.03.2026).

44. Назаренко І.М. Аудит оподаткування – послуга аудиторських фірм: особливості, актуальність та характеристика. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: file:///C:/Users/Dell/Downloads/AUDIT_OPODATKUVANNA_-_POSLUGA_AUDITORSKIH_FIRM_OSO.pdf (дата звернення: 15.03.2026).
45. Назарова К. О., Гоцуляк В. Д. Податковий аудит: еволюція, тренди, концептуальні вектори розвитку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 118-123.
46. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 No 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text> (дата звернення: 28.03.2026)
47. Нездоймига О.Є. Податки – основний важіль макроекономічного регулювання. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 142-146.
48. Новік О.І. Тлумачення поняття «податкове навантаження» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 5. С. 756-762.
49. Новіков М.А. Порівняльний аналіз методик визначення податкового навантаження та шляхи їх удосконалення. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 2. С. 284.
50. Орищин Т. М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 58-62.
51. Петренко С. М., Пальцун І. М. Аудит: теорія і практика застосування міжнародних стандартів: навч. посіб. 2-ге вид., стер. Львів: Магнолія 2006, 2019. 520 с.
52. Петрик О.М. Податковий облік: навч. посіб. / О.М. Петрик. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 256 с.
53. Податкова система: посібник / О. В. Балашова, Г.О. Роганова. Краматорськ: ДДМА, 2016. 259 с.
54. Податковий кодекс України № 2146-VIII від 07.09.2017 – VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2146-19#Text> (дата звернення: 14.05.2026)

55. Податкова політика України: стан та перспективи розвитку: кол. монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Суліми. К.: НДФІ, 2019. 456 с.

56. Пономарьова Т.В., Чала Т.Г. Особливості формування системи статистичних показників дослідження оподаткування й визначення податкового навантаження в Україні. *Соціальна економіка*. 2016. № 1. С. 168-175.

57. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 року № 2464–17. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення: 22.03.2026).

58. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР: станом на 01.01.2009. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.04.2026).

59. Пугло Ю.О., Оксак І.Ю. Організація технології вирішень завдань управлінського обліку в умовах функціонування інформаційної системи обліку. *Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка*. 2020. С. 60-62. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/13620/1/22.pdf> (дата звернення: 10.03.2026)

60. Ратинський В.В., Співак С.М. Синькевич Н.І. Розвиток економічного аналізу в Україні в контексті цифрової економіки. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2023. №7. С. 1-16.

61. Ревенок В.І., Мамчур О.С. Основні аспекти інформаційних систем з обліку нарахування заробітної плати. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 22-25.

62. Самарічев Д. О. Податкове навантаження як показник ефективності податкової системи в Україні. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. URL: https://ven.chdtu.edu.ua/article/view/284574?utm_source (дата звернення: 15.04.2026)

63. Самарічев Д. Податкове навантаження на аграрний сектор економіки України в умовах воєнного стану: теоретичні підходи та галузеві виклики. *Економіка та суспільство*. 2025. URL: [https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7338?utm_source\(](https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7338?utm_source(дата звернення: 17.03.2026))

64. Савчук В.А. Податкове регулювання економіки: сутність та проблеми реалізації в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 1. С. 62–64.

65. Саніна І. С., Ткачик Л. П. Оцінка рівня податкового навантаження в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 13. С. 211-216.

66. Сідельникова Л. П., Чижова Т. В., Якуша Я.В. Оподаткування суб'єктів підприємництва: навч. посібник. Київ: Ліра-К, 2013. 424 с.

67. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. Київ: Наш формат, 2018. 736 с.

68. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика: монографія. Київ: ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 312 с.

69. Співак С., Корольок Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 87-94. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06.087 (дата звернення: 15.03.2026)

70. Співак С. Діджиталізація процесів бухгалтерського обліку. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ssmpbo.pdf> (дата звернення: 15.03.2026)

71. Співак С. М. Оцінка та управління ризиками як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/2020-4t3-27.pdf> (дата звернення 01.10.2025)

72. Суміленко Л.А., Киян А.В., Вітер С.А., Облік і аналіз розрахунків з оплати праці. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. № 18. С. 395- 404.

73. Сьомченко В.В., Засипко К.О. Заробітна плата як соціальноекономічна категорія. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. No 1(29). С. 121–127.

74. Тимошенко М.В. Роль податків в процесі формування та виконання державного бюджету України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/66.pdf (дата звернення: 20.01.2026)

75. Тищенко О.М. Визначення податкового навантаження на підприємства коксохімічної промисловості. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part2/37.PDF (дата звернення: 20.01.2026)

76. Ткаченко К. Л. Деякі питання щодо підвищення ефективності виконання аудиторського завдання. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Наукове фахове видання*. 2020. № 3. С. 56–61.

77. Фінансово-кредитний економічний словник / за ред. О. Д. Василика. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 576 с.

78. Фірса Д.Р., Чебанова К.Ю. ESG-фінансування як інструмент підтримки сталого розвитку аграрного сектору. *Сталий розвиток економіки та агробізнесу: погляд молодих дослідників: Збірник матеріалів Наукового студентського форуму*, 28 квітня 2026 року. Одеса, ОДАУ. 2026. С. 128-132

79. Фуга К.С. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємств. Проблеми економіки, менеджменту та сільської кооперації: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 2015. С. 396.

80. Черновол О.М., Гай О.М. Методика статистичного аналізу податкових надходжень: теоретичний аспект. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10(43). С. 203-211.
81. Чумаченко М.Г., Кирилюк Н.С. Облік непрямих податків: теорія та практика: монографія. К.: КНЕУ, 2006. 248 с.
82. Шелест М.М. Методологія бухгалтерського обліку витрат. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 6. С. 108-115
83. Щербина Ю. О., Манькута А. І. Податок на додану вартість та його роль у формуванні доходів державного бюджету України. *Modern Economics*. 2017. № 1. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2417> (дата звернення: 20.01.2026)
84. Шуляренко С.М., Ковова І.С. Податкове навантаження: підходи до визначення та їх інформаційне забезпечення. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління»*. 2024. Вип. 55. С. 87-96.
85. Юр'єва І.А., Березіна Т.В. Аналіз шляхів удосконалення автоматизації обліку заробітної плати на підприємстві. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2016. № 67. С. 86–93.
86. Юшко С. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. *Світ фінансів*. 2019. № 3. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1251/1254> (дата звернення: 20.01.2026)
87. Яременко Л. М. Концептуальні засади оплати праці в умовах ринкової економіки. *Економічний вісник університету: зб. наук. пр. Переяслав Хмельницького держ. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди*. 2014. №15/1. С. 187–190.
88. Яремко І. Теоретичні і методичні аспекти удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління податками та податковою політикою на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7481> (дата звернення: 20.01.2026)